

Azərbaycan Respublikası adından
“Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun bəzi qərarlarında
dəyişikliklər edilməsi haqqında”
Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun
Q Ə R A R I

“30” aprel 2021-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcridetmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” 10 fevral 2017-ci il tarixli Sərəncamı və “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 3 aprel 2019-cu il tarixli 604 nömrəli Fərmanı məhkəmə-hüquq sistemində, penitensiar sahədə islahatların yeni mərhələsinin başlanmasını təmin etmişdir. Aparılan islahat çərçivəsində “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa, Mülki-Prosessual, İnzibati-Prosessual, Cinayət, Cinayət-Prosessual, İnzibati Xətalər, Cəzaların İcrası məcəllələrinə və bir sıra digər qanunlara əlavələr və dəyişikliklər edilmişdir. Xüsusilə, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklərin edilməsi haqqında 20 oktyabr 2017-ci il və 1 may 2020-ci il tarixli, habelə Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dəyişikliklərin edilməsi haqqında 1 dekabr 2017-ci il və 25 iyun 2020-ci il tarixli qanunlara çox sayda dəyişikliklər edilmiş və yaxud həmin Məcəllələrə yeni müddəalar daxil edilmişdir. O cümlədən, Cinayət Məcəlləsinə “azadlığın məhdudlaşdırılması” növündə cəza və onun təyin edilməsinin əsaslarını və qaydalarını təsbit edən normalar əlavə edilmiş, residivin əsaslarını, cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəzanın təyin edilməsini, cinayət məsuliyyətindən azad edilməni tənzimləyən normalarda, eləcə də Cinayət-Prosessual Məcəllənin həbs qəimkan tədbirinin seçilməsi və həbsdə saxlanılma müddətlərinin uzadılması, həbsin digər qətimkan tədbirləri ilə əvəz edilməsi məsələlərini tənzimləyən müddəalarında mühüm dəyişikliklər edilmişdir.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinə edilmiş dəyişikliklərlə Ali Məhkəmənin Plenumunun məhkəmə təcrübəsinə dair verdiyi izahla bağlı qərarlarının hüquqi əhəmiyyəti artırılmış, Plenum qərarları məhkəmə təcrübəsinin vahidliyini təmin edən mühüm mənbə kimi müəyyən edilmişdir. Bu işə qanunvericilikdə baş verən dəyişikliklərin vaxtında Plenum qərarlarında əks etdirilməsini, onların yenilənməsi və təkmilləşdirilməsi üzərində mütəmadi olaraq işlərin aparılmasını tələb edir.

Odur ki, məhkəmə təcrübəsində cinayət və cinayət-prosessual normaların tətbiqi üzrə məsələlərin izahına həsr olunmuş Plenum qərarlarının Azərbaycan Respublikasının Cinayət və Cinayət-Prosessual məcəllələrində edilmiş dəyişikliklərə uyğunluğunu təmin etmək məqsədi ilə həmin qərarlarda müvafiq dəyişikliklər edilməlidir.

Qeyd olunanlara əsasən, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsini, habelə “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 79 və 80-ci maddələrini rəhbər tutaraq Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A   A L D I :

1. “Əmlakı zorla tələb etmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 1998-ci il 25 dekabr tarixli 2 №-li qərarında aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. Qərarın adı dəyişdirilərək “Hədə-qorxu ilə tələb etmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” kimi müəyyən edilsin.

1.2. Qərarın preambulası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Özgənin əmlakını və ya əmlaka olan hüququnu və ya əmlak xarakterli digər hərəkətlər etməsini hədə-qorxu ilə tələb etmə işləri üzrə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi göstərir ki, məhkəmələr bu kateqoriyadan olan işlərə əsasən düzgün baxırlar.

Bununla yanaşı, bəzən məhkəmələr hədə-qorxu ilə tələb etmə barədə cinayət işlərinə baxarkən qanunun tətbiqində səhvlərə yol verirlər.

Hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətinin oxşar cinayətlərdən fərqləndirilməsində də səhvlərə yol verilir.

Qeyd edilən nöqsanların aradan qaldırılması və hüququn tətbiqi üzrə vahid məhkəmə təcrübəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu qərara alır:”

1.3. Qərarın 1-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“1. Məhkəmələrin diqqəti özgənin əmlakını və ya əmlaka olan hüququnu və ya əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlər etməsini hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətlərinə dair işlərin baxılmasında qanunun tələblərinə ciddi əməl edilməsinə, cinayətin törədilməsində iştirak etmiş şəxslərin hər birinin cinayətin törədilməsində rolunun və təqsirlilik dərəcəsinin müəyyən edilməsinin zəruriliyinə cəlb edilsin.”

1.4. Qərara aşağıdakı məzmununda 1-1, 1-2 və 1-3-cü bəndlər əlavə edilsin:

“1-1. Cinayət Məcəlləsinin 182.1-ci maddəsinə görə bu maddə ilə cinayət məsuliyyətinin yaranması üçün hədənin məhz maddənin dispozisiyasında göstərilən məzmununda olması, yəni zərərçəkmiş şəxsin və ya onun yaxın qohumlarının şəxsiyyəti üzərində zor göstərməklə və yaxud onların haqqında rüsvayedicə məlumatları yaymaqla və ya onların əmlakının tələf edilməsi ilə hədələmədə ifadə olunması tələb olunur”.

“1-2. Hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətinin predmeti qismində hədə-qorxu ilə tələb edilməsinə görə Cinayət Məcəlləsinin digər maddələri ilə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilmiş xüsusi predmetlər istisna olmaqla (məsələn, Cinayət Məcəlləsinin 227-ci maddəsində talanmasına və hədə-qorxu ilə tələb edilməsinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuş radioaktiv maddələr) istənilən daşınar və daşınmaz özgə əmlakı, o cümlədən nağd və nağdsız pul vəsaitləri, qiymətli kağızlar, əmlaka olan hüquqlar (yəni bu və ya digər əmlaka münasibətdə sənədlərlə təsdiq olunmuş mülkiyyət və yaxud sahiblik hüququnun həyata keçirilməsi imkanı), o cümlədən tələb etmək hüququ və müstəsna (məsələn, müəlliflik, patent hüququ kimi) hüquqlar çıxış edirlər.

Hədə-qorxu ilə yerinə yetirilməsi tələb edilən əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlər dedikdə isə əmlakın verilməsini, bilavasitə əmlaka dair mülkiyyət hüququnun və yaxud digər əşya hüquqlarının təqsirkara keçməsinə nəzərdə tutmayan hərəkətlər, məsələn adi mülki dövriyyədə əvəzli olan bu və ya digər işlərin əvəzsiz görülməsi, xidmətlərin əvəzsiz göstərilməsi, təqsirkarın əvəzinə öhdəliklərin icrası, təqsirkardan borcun ödənilməsinə, işlərin yerinə yetirilməsini, xidmətlərin göstərilməsini tələb etmək hüququndan imtina başa düşülür.”.

“1-3. Hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətindən zərərçəkmiş şəxs qismində fiziki və yaxud maddi və yaxud mənəvi zərərə məruz qalmış yalnız əmlakın mülkiyyətçisi, əmlaka olan hüququn daşıyıcısı deyil, ona faktiki sahiblik edən (məsələn, əmlakı mühafizə edən, bu və ya digər əsaslarla əmlaka çatımlığı olan), hüquqverən sənədləri saxlayan şəxslər də çıxış edirlər.

Əmlakın verilməsi barədə cinayətkar tələbin ünvanlandığı şəxslə bilavasitə hədəyə, zor tətbiq etməyə məruz qalmış şəxs eyni olmadıqda, məsələn təqsirkar mülkiyyətçiyə ünvanladığı (çatdırdığı) onda olan əmlakın verilməsi barədə tələbi sonuncunun yaxın qohumuna zor tətbiq etməklə möhkəmləndirdikdə, hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətindən zərərçəkmiş şəxs qismində mülkiyyətçi ilə yanaşı əmlakın mülkiyyətçisi və yaxud ona faktiki sahiblik etməyən şəxs də (hədələməyə, zorakılığa məruz qalmış yaxın qohum) tanına bilər”.

1.5. Qərarın 2-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“2. Hədə-qorxu ilə tələb etmənin soyğunçuluqdan və quldurluqdan fərqləndirilməsi məsələsini həll edərkən nəzərə alınmalıdır ki, əgər zor tətbiq etmə soyğunçuluq və quldurluqda əmlakı ələ keçirmə və yaxud onu əldə saxlama üsuludursa, zor tətbiq etməklə hədə-qorxu ilə tələb etmədə bu hədənin təsirini gücləndirmə vasitəsidir.

Soyğunçuluq və quldurluqda əmlakın ələ keçirilməsi zor tətbiq edilməsi ilə eyni vaxtda və ya ondan dərhal sonra baş verdiyi halda, hədə-qorxu ilə tələb etmədə təqsirli şəxsin qəsdli tələb olunan əmlakın gələcəkdə əldə edilməsinə və yaxud quldurluqda və soyğunçuluqda olduğu kimi əmlakın ələ keçirilməsinə deyil, hədənin icra edildiyi vaxt və yaxud gələcəkdə əmlaka olan hüququn əldə edilməsinə və yaxud əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlərin edilməsinə yönəlir.

Bununla belə, hədə-qorxu ilə tələb etmə bilavasitə zərər çəkmiş şəxsin əmlakının ələ keçirilməsi ilə müşayiət olunmaqla cinayətlərin real məcmusunu yaratdığı hallarda zorun xarakterindən asılı olaraq bu hərəkətlər hədə-qorxu ilə tələb etmə ilə yanaşı həm də soyğunçuluq və ya quldurluq kimi tövsif edilməlidir.”.

1.6. Qərara aşağıdakı məzmununda 2-1-ci bənd əlavə edilsin:

“2-1. Əmlakın və yaxud əmlaka olan hüququn verilməsi barədə tələb mülkiyyət və yaxud sahiblik hüququna dair sənədlərlə təsdiq olunmaqla qanuni olduqda və yaxud müvafiq sənədlərdən irəli gəlməsə də, ağılabatanlıqla ehtimal edilən hüquqa əsaslandıqda, tələbin Cinayət Məcəlləsinin 182.1-ci maddəsində göstərilən hədə ilə və yaxud 182.2.3 və ya 182.3.3-cü maddələrində göstərilən zorakılıqla müşayiət olunması şəxsin hədə-qorxu ilə tələb etməyə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün əsas vermir. Şəxsin hərəkətlərində digər, misal üçün öldürməklə və ya sağlamlığa ağır zərər vurmaqla hədələmə (CM-in 134-cü maddəsi) və yaxud qəsdən sağlamlığa ağır (CM-in 126-cı maddəsi) və ya az ağır zərər vurma (CM-in 127-ci maddəsi) və yaxud özbaşınalıq (CM-in 322-ci maddəsi) kimi cinayətlərin tərkibi olduqda, əməl Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsi ilə tövsif olunmalıdır.”.

1.7. Qərarın 3-cü bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“3. CM-in 182.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş “zərərçəkmiş şəxsin və ya onun yaxın qohumlarının şəxsiyyəti üzərində zor göstərmə hədəsi ilə tələb etmə” əlaməti istənilən xarakterli zorun tətbiq edilməsi hədəsini, o cümlədən sağlamlığa ağır zərər vurmaqla və ya öldürməklə hədələməni ehtiva edir və bu səbəbdən əməlin cinayətlərin ideal məcmusu kimi həm də CM-in 134-cü maddəsi ilə tövsif edilməsi üçün əsas yaranmır. Cinayət məsuliyyətinin yaranması üçün hədənin zərərçəkmiş şəxs tərəfindən real hədə kimi qəbul edilməsi, yəni onun hədənin tətbiq ediləcəyindən ehtiyatlanması üçün əsaslarının olması tələb olunur. Bu zaman təqsirkarın hədənin edilməsindən dərhal sonra və yaxud gələcəkdə zor tətbiq etmək niyyətini ifadə etməsi hədənin real olub-olmaması baxımından qiymətləndirilməsi üçün əhəmiyyət kəsb etmir.

Rüsvayedicilərin məlumatları yaymaq hədəsi ilə əmlakı və ya ona olan hüquqları və ya əmlak xarakterli digər hərəkətlərin edilməsini tələb etmə dedikdə, zərərçəkmiş şəxsin və ya onun

yaxın qohumlarının şərəf və ləyaqətinə xələl gətirə biləcək rüsvayedicı məlumatların yayılması hədəsi ilə əmlakı və ya ona olan hüquqları və ya əmlak xarakterli digər hərəkətlərin yerinə yetirilməsini tələb etmə başa düşülür. Nəzərə almaq lazımdır ki, hədə-qorxu ilə tələb etmə zamanı gələcəkdə yayılması ilə hədələnən rüsvayedicı məlumatların həqiqətə uyğun olub-olmaması əhəmiyyət kəsb etmir.

Əgər zərər çəkmiş şəxs və ya onun yaxın qohumları haqqında bilə-bilə böhtan və ya təhqiredici xarakterli məlumatlar yayılmış olarsa, onlar xüsusi ittiham qaydasında şikayətlə böhtan və yaxud təhqir xarakterli məlumatları yaymış şəxsin CM-in 147-ci maddəsi və yaxud 148-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün məhkəməyə müraciət edə bilirlər. Şəxsin barəsində CM-in 182-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair ittiham hökmünün çıxarılması onun CM-in 147-ci maddəsi və yaxud 148-ci maddəsi ilə xüsusi ittiham qaydasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsini istisna etmir.

Hədə-qorxu ilə tələb etmə zərər çəkmiş şəxsin və ya onun yaxın qohumlarının oğurlanması, qanunsuz olaraq azadlıqdan məhrum edilməsi və ya girov saxlanması ilə müşayiət edilərsə, təqsirkarın əməli CM-in 182-ci maddəsi və müvafiq olaraq 144-cü, 145-ci və ya 215-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərin məcmusu qaydasında tövsif olunmalıdır.

Zərər çəkmiş şəxsin yaxın qohumları dedikdə, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 7.0.32-ci maddəsində göstərilən şəxslər, yəni babalar, nənələr, valideynlər, övladlığa götürənlər, doğma və ögey qardaşlar və bacılar, ər-arvad, uşaqlar, övladlığa götürülənlər, nəvələr başa düşülməlidir.”.

1.8. Qərara aşağıdakı məzmununda 3-1-ci bənd əlavə edilsin:

“3-1. Hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayəti əmlakın, ona olan hüququn real olaraq ələ keçirilməsindən, əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlərin edilməsindən asılı olmayaraq Cinayət Məcəlləsinin 182.1-ci maddəsində göstərilən məzmununda hədələri işlətməklə əmlakın (əmlaka olan hüququn) verilməsi, əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətin edilməsi barədə tələbinin zərərçəkmiş şəxsə çatdırıldığı andan başa çatmış hesab edilir. Bu səbəbdən təqsirkarın məqsədi ilə ehtiva olunan əmlakın bir hissəsinin real olaraq ələ keçirilməsi, digər hissəsinin əldə edilməsinin isə onun iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən mümkün olmaması, əməlin ələ keçirilmiş əmlakın dəyərinə görə tövsif edilməsini, o cümlədən başa çatmayan cinayət (cinayətə cəhd) kimi qiymətləndirilməsini istisna edir. Bu halda əməl təqsirkarın məqsədinin hansı miqdarda əmlakın əldə edilməsinə yönəlməsindən asılı olaraq, yəni “xeyli miqdarda” əmlakın əldə edilməsinə yönəldildikdə Cinayət Məcəlləsinin 182.2.4-cü maddəsi, “külli miqdarda” əmlakın əldə edilməsinə yönəldildikdə Cinayət Məcəlləsinin 182.3.2-ci maddəsi, “xüsusilə külli miqdarda” əmlakın əldə edilməsinə yönəldildikdə isə Cinayət Məcəlləsinin 182.4-cü maddəsi ilə tövsif olunmalıdır.

Hədənin zərərçəkmiş şəxsə çatdırılmasından sonra sonuncunun cinayətkar tələbi yerinə yetirməkdən, məsələn əmlakı verməkdən imtina etməsi də əməlin başa çatmayan cinayət kimi qiymətləndirilməsi üçün əsas vermir. Lakin, təqsirkarın başqa şəxs vasitəsilə zərərçəkmiş şəxsə ünvanladığı əmlakın, ona olan hüququn verilməsi, əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlərin edilməsi barədə hədə ilə müşayiət olunan tələb onun iradəsindən asılı olmayan hər hansı səbəblərdən ünvana çatdırılmazsa, bu halda cinayət hədə-qorxu ilə tələb etməyə cəhd kimi qiymətləndirilməlidir.

Cinayət Məcəlləsinin 182.1-ci maddəsində təsbit edilmiş hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətinin əsas tərkibindən fərqli olaraq CM-in 182.2.3 və 182.3.3-cü maddələrində nəzərə tutulmuş cinayətlərin başa çatmış cinayətlər kimi qiymətləndirilməsi üçün həmin

maddələrdə nəzərdə tutulmuş nəticələrin baş verməsi, yeni müvafiq olaraq zərərçəkmiş şəxs barəsində zorakılığın tətbiq edilməsi və yaxud onun sağlamlığına ağır zərərin vurulması tələb olunur. Bu nəticələr təqsirkarın iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən baş vermədikdə (cinayətə hazırlıq və yaxud cinayətə cəhd mərhələsində cinayətin qarşısının alınmasından asılı olaraq) əməl CM-in 182.2.3 və yaxud CM-in 182.3.3-cü maddəsində göstərilən cinayətə hazırlıq və yaxud cəhd kimi, müvafiq olaraq CM-in 28 və yaxud 29-cu maddəsinə istinad olunmaqla tövsif olunmalıdır”.

1.9. Qərarın 4-cü bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“4. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 3-cü bəndində göstərilmiş cinayətlərdən hər hansı birini törətmiş, lakin həmin cinayətə görə məhkum edilməmiş və cinayət məsuliyyətindən azad edilməmiş şəxs əvvəl törədilən cinayətə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçmədiyi halda hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətini törədərsə, bu halda birinci əməl (əgər əvvəlki əməl CM-in 182.1-ci maddəsi ilə ehtiva olunan cinayət deyilsə) Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsi ilə, hədə-qorxu ilə tələb etmə isə cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə - Cinayət Məcəlləsinin 182.2.2-ci maddəsi ilə, yəni bu cinayətlərin məcmusu kimi tövsif edilməlidir.

Bir və ya bir neçə şəxsə qarşı yönəlmiş əmlakı və yaxud ona olan hüququ və yaxud əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlərin yerinə yetirilməsini dəfələrlə tələb etmə, əgər bu tələblər vahid qəsdlə əhatə olunmuşsa və eyni bir əmlakın (eyni bir əmlaka olan hüququn) ələ keçirilməsinə, əmlak xarakteri daşıyan eyni bir hərəkətin yerinə yetirilməsinə yönəlmişsə, bu halda əməl təkrar hədə-qorxu ilə tələb etmə kimi tövsif edilə bilməz.”.

1.10. Qərarın 5-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“5. Qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxsin özgənin əmlakını və ya əmlaka olan hüququnu və ya əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlərin yerinə yetirilməsini hədə-qorxu ilə tələb etməsi dedikdə (Cinayət Məcəlləsinin 182.2.1-ci maddəsi), cinayətin obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətlərin icrasına başlanılana qədər bu cinayəti törətmək barədə razılığa gəlmiş iki və daha çox şəxs tərəfindən cinayətin birgə törədilməsi, yəni razılığa uyğun olaraq qrupun hər bir üzvü tərəfindən cinayətin obyektiv cəhətinə aid hərəkətlərin (ən azından onların bir hissəsinin) icra edilməsi başa düşülür.”

1.11. Qərarın 6-cı bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“ 6. Hədə-qorxu ilə tələb etmənin xüsusilə tövsifedici əlaməti kimi Cinayət Məcəlləsinin 182.3.3-cü maddəsində zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərərin vurulması göstərildiyindən, CM-in 182.2.3-cü maddəsində özgə əmlakını və ya əmlaka olan hüququ və ya əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlərin edilməsini hədə-qorxu ilə tələb etmə “zor tətbiq etmə ilə törədildikdə” dedikdə, sağlamlığa ağır zərər vurma ilə müqayisədə daha yüngül zorakılığın bütün digər formaları, o cümlədən sağlamlığa az ağır və ya yüngül zərər vurma ilə nəticələnmiş və yaxud hər hansı zərərin vurulması ilə nəticələnməyən fiziki ağır yetirmə, azadlığın məhdudlaşdırılması halları başa düşülür.

Cinayət Məcəlləsinin 182.2.3 və 182.3.3-cü maddələrində barəsində zor tətbiq edilmiş, sağlamlığına ağır zərər vurulmuş zərər çəkmiş şəxs dedikdə, CM-in 182.1-ci maddəsində göstərilən dairəyə daxil olan şəxslər, yəni həm əmlakına (əmlak hüququna) qəsd edilən şəxs, həm də onun yaxın qohumları nəzərdə tutulur.

Cinayət Məcəlləsinin 182.2.3-cü maddəsinin sanksiyası 5 ildən 10 ilədək, 182.3.3-cü maddəsi isə 10 ildən 15 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını nəzərdə tutmaqla CM-in 182.3.3-cü maddəsi sağlamlığa qəsdən ağır zərər vurmanın (o cümlədən ehtiyatsızlıqdan ölümlə nəticələnmiş), CM-in 182.2.3-cü maddəsi isə sağlamlığa az ağır

zərər vurmanın istənilən ağırlaşdırıcı əlamətlərlə müşayiət olunan hallarını əhatə etdiyindən, sağlamlığa ağır və yaxud az ağır zərərin vurulması ilə nəticələn hallarda əməlin cinayətlərin məcmusu kimi həm də CM-in 126 və yaxud 127-ci maddələri ilə tövsiyə edilməsinə zərurət yaranmır.”.

1.12. Qərarın 7, 8-ci bəndlərində nəzərdə tutulan müddəlar 7-ci bənd şəklində aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“7. Hədə-qorxu ilə tələb etmə, istər xeyli miqdarda əmlak əldə etmək (CM-in 182.2.3-cü maddəsi), istər külli miqdarda əmlak əldə etmək (CM-in 182.3.2-ci maddəsi), istərsə də xüsusilə külli miqdarda əmlak əldə etmək (CM-in 182.4-cü maddəsi) məqsədi ilə törədilmiş olsun, formal tərkibli cinayətlər olduğundan müvafiq məqsədin müəyyən edilməsi Cinayət Məcəlləsinin həmin maddələri ilə məsuliyyətin yaranması üçün kifayət edir və ziyanın real olaraq vurulması tələb olunmur.

Bu zaman nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 2-ci bəndinə əsasən “xeyli miqdar” dedikdə, beş min manatdan yuxarı, lakin əlli min manatdan artıq olmayan məbləğ, “külli miqdar” dedikdə əlli min manatdan yuxarı, lakin beş yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, “xüsusilə külli miqdar” dedikdə isə beş yüz min manatdan yuxarı olan məbləğ başa düşülür.

Əldə etmək məqsədinin yönəldiyi əmlakın “xeyli miqdar” və ya “külli miqdar” və ya “xüsusilə külli miqdar” olması cinayət hadisəsi törədilən (cinayətkar tələbin irəli sürüldüyü) vaxta münasibətdə müəyyən edilməli və ittihamda bu şəkildə göstərilən əmlakın miqdarları hökm çıxarılan tarixə əmlakın dəyərinin, milli valyutanın məzənnəsinin, alıcılıq qabiliyyətinin artmasına və yaxud azalmasına görə dəyişdirilməməlidir.

Hədə-qorxu ilə tələb etmə ayrı-ayrı epizodlardan təşkil olunsada vahid qəsdlə əhatə olunduqda (cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə tövsif olunmadıqda), əməlin hansı - “xeyli” və ya “külli” və ya “xüsusilə külli” miqdarda əmlak əldə etmək məqsədi ilə törədilməsi hər bir epizodda tələb edilmiş və yaxud ələ keçirilmiş əmlaka görə deyil, məqsədin yönəldiyi əmlakın miqdarına görə müəyyən edilməlidir.

Təqsirkarın əməli cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə tövsif edildikdə təkrarlığı təşkil edən hər bir hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayəti üzrə təqsirkarın məqsədinin yönəldiyi əmlakların miqdarları toplanılmayaraq əməllərin hər biri üzrə ayrı-ayrılıqda müəyyən olunmalıdır. Bu zaman təkrarlıq yalnız Cinayət Məcəlləsinin 182.1-ci maddəsində göstərilən cinayətlərdən təşkil olunduqda, bütövlükdə bu cinayətlərin çoxluğu Cinayət Məcəlləsinin 182.2.2-ci maddəsi ilə, cinayətlərin təkrar törədilməsi ilə yanaşı təqsirkarın əməllərində CM-in 182.2-ci maddəsində göstərilən digər tövsifedici əlamətlər olduqda isə CM-in 182.2.2-ci, habelə həmin tövsifedici əlamətləri nəzərdə tutan CM-in 182.2-ci maddəsinin digər normaları ilə tövsif edilməlidir.

Təkrarlığı yaradan cinayətlərdən bəziləri CM-in 182.2-ci maddəsində göstərilən, bəziləri isə 182.3 və yaxud 182.4-cü maddələrində göstərilən tövsifedici əlamətlərə malik olduqda, hər bir əməl ayrıca – onu xarakterizə edən əlamətlərə görə, yəni CM-in 182.2-ci maddəsində göstərilən cinayətlə (məsələn, zor tətbiq etmə ilə törədilən hədə-qorxu ilə tələb etmə ilə) CM-in 182.3 və yaxud 182.4-cü maddələrində göstərilən cinayətlərin real məcmusu kimi tövsif olunmalı və təqsirkara cəza cinayətlərin məcmusu qaydasında təyin olunmalıdır.

1.13. Qərarın 9-cu bəndi 8-ci bənd hesab olunmaqla aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“8. Zərərçəkmiş şəxsin və yaxud onun yaxın qohumlarının əmlakını tələf etmə hədəsi ilə törədilən hədə-qorxu ilə tələb etmə zamanı təqsirkar şəxsin istər qəsdli, istərsə də ehtiyatsızlığı nəticəsində onlara məxsus əmlak real olaraq məhv edilərsə və yaxud

zədələnersə, bundan irəli gələn ziyanın miqdarı hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayətinin hüquqi tövsifinə təsir göstərmir və həmin ziyanın miqdarının Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 2-ci bəndində göstərilən “xeyli miqdar”dan az olmasından, habelə “xeyli miqdar” və yaxud “külli miqdar” və yaxud da “xüsusilə külli miqdar” təşkil etməsindən asılı olmayaraq bu cinayət bütün hallarda (əgər hədə-qorxu ilə tələb etmə onu ağırlaşdıran və yaxud xüsusilə ağırlaşdıran əlamətlərlə müşayiət olunmursa) Cinayət Məcəlləsinin 182.1-ci maddəsi ilə tövsif olunmalı, əmlakın məhv edilməsi və yaxud zədələnməsi nəticəsində vurulmuş ziyanın miqdarı Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin Qeyd hissəsinin 2-ci bəndinə göstərilən “xeyli miqdar”dan artıq olduqda isə (əmlakın qəsdən və yaxud ehtiyatsızlıqdan məhv edilməsindən və ya zədələnməsindən asılı olaraq) Cinayət Məcəlləsinin 182.1-ci maddəsi ilə yanaşı Cinayət Məcəlləsinin 186-cı maddəsi və digər zəruri əlamətlər olduqda CM-in 187-ci maddəsi ilə - cinayətlərin məcmusu qaydasında tövsif olunmalıdır.”.

1.14. Qərarın 10-cu bəndi 9-cu bənd hesab edilsin.

1.15. Qərarın 11-ci bəndi 10-cu bənd hesab olunmaqla aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“10. Qəsdən adamöldürmə ilə müşayiət olunan hədə-qorxu ilə tələb etmə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 182.3.3-cü maddəsində göstərilən zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vurmaqla hədə-qorxu ilə tələb etmə və Cinayət Məcəlləsinin 120.2.11-ci maddəsində göstərilən hədə-qorxu ilə tələb etmə ilə əlaqədar qəsdən adam öldürmə cinayətlərinin məcmusu qaydasında tövsif edilməlidir. Əgər qəsdən adam öldürmə hədə-qorxu ilə tələb etmə faktını gizlətmək məqsədilə törədilmişdirsə, təqsirkarın hərəkətləri cinayətlərin məcmusu qaydasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 182-ci maddəsinin müvafiq norması və Cinayət Məcəlləsinin 120.2.6-cı maddələri ilə tövsif olunmalıdır.”.

1.16. Qərarın 12-ci bəndi 11 bənd hesab olunmaqla aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“11. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 182.3.1-ci maddəsində xüsusilə tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmuş hədə-qorxu ilə tələb etmənin mütəşəkkil dəstə tərəfindən törədilməsi əlaməti təfsir edilərkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş “mütəşəkkil dəstə” anlayışının şərh edilməsi haqqında 20 aprel 1999-cu il tarixli qərarında iştirakçılığın “mütəşəkkil dəstə” formasına verilən şərh əsas götürülməlidir. Həmin qərara görə “mütəşəkkil dəstə” dedikdə, bir və ya bir neçə cinayətin törədilməsi üçün əvvəlcədən birləşmiş iki və ya daha çox şəxslərdən ibarət olan möhkəm cinayətkar qrup başa düşülür. Mütəşəkkil dəstənin möhkəmliyini onun tərkibinin və təşkilati qurumlarının sabitliyi, üzvlərinin birliyi (sıxlığı), cinayətkar fəaliyyətin forma və üsullarının daimiliyi xarakterizə edir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarına görə mütəşəkkil dəstənin başqa cinayətkar qruplardan fərqləndirilməsi üçün istifadə edilə biləcək digər xüsusiyyətlərlə yanaşı ilk növbədə dəstədə təşkilatçı və ya başçının irəli sürülməsi və ciddi intizamın gözlənilməsi; cinayət niyyətlərin ümumiliyi; cinayətin törədilmə planının işlənilib hazırlanması və bunun üçün mükəmməl hazırlıq görülməsi; cinayət törədilməsində rolların bölüşdürülməsi; cinayətin törədilmə üsulunun qabaqcadan müəyyənləşdirilməsi; cinayətin törədilməsi üçün mürəkkəb üsullardan istifadə olunmasının mümkünlüyü; hazırlanmış plana uyğun olaraq cinayətin törədilməsi üçün hərəkətlərin razılaşdırılması; cinayət yolu ilə əldə edilmiş mənfəətlərin qrupun strukturlarında olan mövqelərə uyğun bölüşdürülməsi kimi əsas xüsusiyyətlər nəzərə alınmalıdır.”.

1.17. Qərarın 13-cü bəndi 12-ci bənd hesab olunmaqla aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“13. Məhkəmələr hədə-qorxu ilə tələb etməyə dair cinayət işlərinə baxarkən, cinayətin törədilməsinə səbəb olan və şərait yaradan fiziki şəxslərin cinayət məsuliyyətinə səbəb

olmayan hərəkət və ya hərəkətsizliyini, dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətindəki çatışmazlıqları və ya səhvləri müəyyən etdikdə, xüsusi qərar çıxarmaqla bu cür hallara münasibətini bildirməlidirlər”.

1.18. Qərarın 14-cü bəndi 13-cü bənd hesab olunmaqla aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“13. Apellyasiya instansiyası məhkəmələri və kassasiya instansiyası məhkəməsi hədə-qorxu ilə tələb etməyə dair cinayət işlərinə səlahiyyətləri daxilində apellyasiya və ya kassasiya qaydasında baxarkən bu işlər üzrə məhkəməyədək və məhkəmə icraatlarında yol verilmiş qanun pozuntularının aradan qaldırılması, məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsi üçün tədbir görməlidirlər.”.

2. “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 2003-cü il 25 iyun tarixli 4 nömrəli qərarında aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

2.1. Qərara aşağıdakı redaksiyada 1-1, 2-1, 2-2 və 2-3-cü bəndlər əlavə edilsin:

“1-1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklərin edilməsi, o cümlədən həmin Məcəllənin Xüsusi hissəsində nəzərdə tutulmuş cəzaların yüngülləşdirilməsi, işlərə baxılarkən zamana görə cinayət qanununun tətbiqi məsələsini ortaya çıxarmaqla, onun düzgün, vahid mövqedən həll edilməsini tələb edir.

Bununla əlaqədar cəzanın təyini məsələsinin həllində aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 15-ci maddəsində cinayətlərin təsnifatı, yeni cinayətlərin böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır, ağır və xüsusilə ağır cinayətlərə aid edilməsi həmin cinayətlərə görə nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yuxarı həddinə görə aparıldığından, müvafiq olaraq da cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə, məhkumluğun ödənilməsi müddətləri, cəzanın daha yüngül cəza ilə əvəz olunması, cəzadan vaxtından əvvəl şərti olaraq azad etmə kimi məsələlərin həlli də cinayətin təsnifatından, yəni dolayısı ilə cinayətə görə nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yuxarı həddindən asılı olaraq həll edildiyindən, yeni və yaxud əvvəlki cinayət qanununun tətbiqi məsələsi ortaya çıxdıqda, əvvəlki və yeni sanksiyalar əsasən eyni olub yalnız azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yuxarı hədləri fərqli olduğu hallarda hansı normanın şəxsin vəziyyətini yaxşılaşdıran norma olması məsələsi bu normalarda nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzalarından hansının yuxarı həddinin daha az olmasından asılı olaraq həll edilməlidir.

Cinayət qanunu normasının əvvəlki və yeni sanksiyalarında eyni növ cəzalar nəzərdə tutulduğu, azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yuxarı həddi də eyni olduğu halda, şəxsin vəziyyətini yaxşılaşdıran norma kimi azadlıqdan məhrum etmə cəzasının aşağı həddi az olan norma götürülməlidir.

Cinayət qanununun yeni və əvvəlki normalarında nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzalarının yuxarı və aşağı hədləri eyni olduqda, şəxsin əməlinə yeni və yaxud əvvəlki normanın şamil edilməsi məsələsi hansı normada azadlıqdan məhrum etməyə nisbətən daha yüngül növ cəzaların nəzərdə tutulmasından asılı olaraq həll edilməli, daha yüngül növ cəzaların nəzərdə tutulduğu maddə şəxsin vəziyyətini yaxşılaşdıran norma hesab edilməklə tətbiq edilməlidir (həmin cəzalar da eyni növdə olduqda, onların müddətinə və ya həcminə görə tətbiq edilməli norma müəyyən edilməlidir).

Yeni cinayət qanunu normasının sanksiyasında nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yuxarı həddi əvvəlki normasının sanksiyasında müəyyən edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yuxarı həddindən artıq, lakin aşağı həddi əvvəlki normada göstərilən həddən az olduqda və yaxud yeni sanksiyada əvvəlki normada olmayan alternativ cəzalar nəzərdə tutulduqda, eynilə yeni normada təsbit edilmiş

azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yuxarı həddi əvvəlki normada müəyyən edilən həddən az olduqda, lakin əvvəlki normada azadlıqdan məhrum etmənin aşağı həddi daha çox olduğu və yaxud yeni normada olmayan alternativ cəzalar nəzərdə tutulduğu hallarda, cəzanın təyini məsələsinin həlli zamanı məhkəmə həm yeni, həm də əvvəlki normaların sanksiyalarından təqsirləndirilən şəxs üçün daha yaxşı şərtlər müəyyən edən müddəaları (cəza növlərini, cəzaların hədlərini) ona şamil edilə bilən müddəalar kimi nəzərə almalıdır.

Məsələn, yeni normanın sanksiyasında azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti 3 ildən 5 ilədək müəyyən olunubsa, əvvəlki normanın sanksiyasında isə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının həddi 2 ildən 7 ilədək müəyyən olunmuşdusa, cəzanın təyin edilməsi zamanı tətbiq edilməli olan normalar kimi yeni normanın cəzanın yuxarı həddinə dair, əvvəlki normanın isə aşağı həddinə dair müddəaları götürülməli, yeni təqsirləndirilənə cəza 2 ildən 5 ilədək müddət daxilində təyin edilməlidir.”

“2.1. Cinayətlərin məcmusuna daxil olan cinayətlərə görə islah işləri cəzası təyin edildikdə, cəzalar tamamilə və ya qismən toplanılmaqla qəti cəzanın təyin edilməsi zamanı məhkum olunmuş şəxsin qazancından dövlət nəfinə tutulması müəyyən edilmiş məbləğlərin (faizlərin) toplanılmasına yol verilmir.

Həm birinci, həm də ikinci hökmlə şəxs islah işləri cəzasına məhkum olunduqda hökmlərin məcmusu üzrə qəti cəzanın təyin edilməsi zamanı da yalnız islah işləri cəzalarının müddətləri toplanılır (birinci hökm üzrə təyin edilmiş cəzanın çəkilməmiş hissəsi yeni hökmlə təyin olunmuş cəzanın müddətinə tam və ya qismən birləşdirilir). Bu halda da məhkum olunmuş şəxsin qazancından tutulmalı olan məbləğlər (faizlər) toplanılmır və istər hökmlərin, istərsə də cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəza təyin edilərkən həmin faizlərin daha yüksəyinin tutulması qərara alınır.

Nəzərə alınmalıdır ki, cinayətlərin və ya hökmlərin məcmusu üzrə qəti olaraq təyin edilmiş ictimai işlər və ya islah işləri cəzalarının müddətləri bu növ cəzalar üçün Cinayət Məcəlləsinin 47.2 və 49.1-ci maddələrində müəyyən edilmiş müddətlərin yuxarı həddindən artıq ola bilməz.”

“2-2. Cinayət Məcəlləsinin 50-ci maddəsinə əsasən, hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma cəzası müddətli həqiqi hərbi xidmətdə olan hərbi qulluqçular və hərbi qulluqçu hazırlayan xüsusi təhsil müəssisələrinin kursantları istisna olunmaqla hərbi xidmət əleyhinə cinayət törətməyə görə məhkum olunmuş digər hərbi qulluqçulara - zabidlərə, gizirlərə, miçmanlara və müddətdən artıq xidmət edən hərbi qulluqçulara Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda, habelə islah işləri cəzasının əvəzinə iki aydan iki ilədək müddətə təyin edilir və eyni zamanda məhkum edilmiş şəxsin aylıq pul təminatından dövlət nəfinə beş faizdən iyirmi faizədək məbləğdə pul tutulur.

Hərbi qulluqçunun təqsirli bilindiyi Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya islah işləri cəzası nəzərdə tutulmadıqda, həmin şəxsə Cinayət Məcəlləsinin 50-ci maddəsində göstərilən cəza yalnız həmin Məcəllənin 62-ci maddəsində sadalanan hallar müəyyən edildikdə bu maddəyə istinad edilməklə təyin edilə bilər.”

“2-3. Həm hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma, həm də intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama cəzalarının təyin edilməsi zamanı CM-nin 50 və 54-cü maddələrinin, habelə hərbi qanunvericilik aktlarının tələblərinə ciddi əməl edilməlidir. Bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, şəxs hərbi xidmət dövründə cinayət törətdikdə, lakin hökm çıxarılmadan hərbi qulluqçu statusuna malik olmadıqda, ona bu cəzalar təyin edilə bilməz. Belə hallarda şəxsin təqsirli bilindiyi CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin

sanksiyasında başqa cəza nəzərdə tutulmamışdırsa ona Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad edilmədən, lakin yaranmış hal hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində şərh edilməklə hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma və ya intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama cəzalarından daha yüngül cəza təyin edilir.

Cinayətlərin və yaxud hökmlərin məcmusu qaydasında hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma cəzasının təyin edilməsi zamanı cinayətlərin və yaxud hökmlərin məcmusu üzrə islah işləri cəzasının təyini məsələsində olduğu kimi ayrı-ayrı cinayətlərə görə və yaxud ayrı-ayrı hökmlər üzrə təyin olunmuş hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma cəzalarının müddətləri tam və yaxud qismən toplanılır (əvvəlki cəzanın çəkilməmiş hissəsi tam və ya qismən yeni hökmlə təyin olunmuş cəzaya birləşdirilir), aylıq pul təminatından dövlət nəfinə tutulmaların (faizlərin) toplanılmasına isə yol verilmir. Bu halda da şəxsə aylıq pul təminatından dövlət nəfinə tutulmanın daha yüksəyi (daha böyük faizi) təyin olunur.”

2.2. Qərarın 3-cü bəndinin 3-cü abzası aşağıdakı redaksiyada (3-cü və 4-cü abzaslar şəklinə) verilsin:

“Nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 52-1-ci maddəsi yetkinlik yaşına çatmayan təqsirləndirilən şəxslərə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının təyin edilməsini istisna etmir, Cinayət Məcəlləsinin 85.4-1-ci maddəsi isə onlara bu cəzanın iki aydan iki ilədək müddətə təyin edilməsini nəzərdə tutur.

Təqsirləndirilən şəxsin Cinayət Məcəlləsinin 52-1.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası təyin edilə bilməyən şəxslər kateqoriyasına aid olması özü-özlüyündə ona maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan daha ağır cəza növünün təyin edilməsi üçün əsas ola bilməz. Maddənin sanksiyasında azadlığın məhdudlaşdırılmasından daha yüngül cəza növü nəzərdə tutulmadıqda, müəyyən olunmuş hallar isə təqsirləndirilən şəxsə daha ağır növ cəzanın təyin edilməsinə əsas vermədikdə, həmin hallar cəzanın Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə müvafiq olaraq, yəni Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsində müəyyən ediləndən daha yüngül cəza növünün təyin edilməsinə əsas verən müstəsna hallar kimi qiymətləndirilə bilər.”

2.3. Qərara aşağıdakı məzmununda 3-1 və 3-2-ci bəndlər əlavə edilsin:

“3-1.Məhkəmə təqsirləndirilən şəxsə azadlığın məhdudlaşdırılması növündə cəza təyin edərkən həmin cəzanın təyin edilməsinin əsaslarını və qaydalarını təsbit edən Cinayət Məcəlləsinin 52-1-ci maddəsinin tələblərinə əməl etməli və həmin maddədə göstərilən məcburi və əlavə məhdudiyyətlərin tətbiq edilməsini əsaslandırmalıdır. Nəzərə alınmalıdır ki, məhkəmə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum olmuş şəxsin islah olunmasının təmin edilməsi üçün onun üzərinə CM-nin 52-1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş mütləq və 52-1.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş əlavə vəzifələrlə yanaşı digər vəzifələri də qoya bilər.

Azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş şəxsin yaşayış yerini və yaxud məhkəmənin müəyyən etdiyi ərazi hüduqlarını müvəqqəti tərk etmək zərurəti yarandıqda, Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 51-3.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq buna icazəni məhkumun müraciətinə əsasən icra məmuru verir. Məhkumun yaşayış yerini tamamilə dəyişməsinə icazəni isə Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 53-3.6.1 – 53-3.6.3-cü maddələrində göstərilən müstəsna hallar olduqda, məhkumun müvafiq ərizə ilə icra məmuruna müraciət etməsindən sonra icra məmurunun tərtib etdiyi təqdimat əsasında məhkəmə verir.

Təqsirləndirilən şəxsin üzərinə məhkəmənin müəyyən etdiyi ərazi hüduqları daxilində müəyyən yerlərə getməmək vəzifəsini qoyarkən məhkəmə belə yerlərin əlamətlərini də mütləq göstərməlidir (məsələn, alkoqollu içkilər satılan satış məntəqələri və ya ictimai

iaşə obyektleri və s.). Eynilə təqsirləndirilən şəxs üçün kütləvi və digər tədbirləri təşkil etməmək və ya belə tədbirlərdə iştirak etməmək kimi vəzifələri müəyyən edərkən də, məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, belə qadağalar həm bütün kütləvi tədbirlərə, həm də cəzanın məqsədi baxımından bunların bir hissəsinə aid edilə bilər. Hər bir halda bu məsələ hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əsaslandırılmalıdır.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 52-1.6-cı maddəsində əcnəbilərə və Azərbaycan Respublikasının ərazisində daimi yaşayış yeri olmayan şəxslərə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının təyin edilməsi qadağan edilir.”

“3-2.Cinayət Məcəlləsinin 68-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq cinayətlərin və hökmlərin məcmusu üzrə cəzaların tamamilə və ya qismən toplanılması zamanı müddətlər müəyyən edilərkən Cinayət Məcəlləsinin 68.1.1 və 69.3-cü maddələrinin tələbləri nəzərə alınmalıdır. Cəzalar toplanılarkən azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının bir günü islah işləri və ya hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma cəzasının iki gününə, ictimai işlər cəzasının isə dörd saatına bərabər tutulur.”

2.4. Qərarın 4-cü bəndinin 2, 3 və 4-cü abzasları aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Cinayət Məcəlləsinin 59.1.10-cu maddəsində nəzərdə tutulan könüllü gəlib təqsirini boynuna alma halının mövcud olub-olmaması məsələsinə baxarkən məhkəmələr “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun 02.04.2012-ci il tarixli qərarında “könüllü gəlib təqsirini boynuna alma” müddəasının “tərədilmiş və ya hazırlanan cinayətdə iştirak etməsi barədə şəxsin azad və könüllü surətdə (hər hansı bir psixi və ya fiziki təsirə məruz qalmadan) istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirən orqanlara və ya digər dövlət orqanına gələrək yazılı və ya şifahi şəkildə məlumat verməsi” kimi təfsir olunduğunu nəzərə almalı və bu təfsirlə şərtləndirilən halların, o cümlədən şəxsin qeyd olunan orqanlara gəlməsinin onun azad iradə ifadəsi, verdiyi məlumatın isə düzgün olub-olmamasını tam, hərətərflə və obyektiv yoxlamalıdırlar.

Şübhəli şəxsin bu qisimdə saxlandığı zaman tərədilmiş və ya hazırlanan cinayətdə iştirak etməsini etiraf etməsi könüllü gəlib təqsirini boynuna alma kimi qiymətləndirilə bilməz. Lakin, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin istintaq orqanlarına məlum olmayan başqa cinayətləri törətdiyini bildirməsi könüllü gəlib təqsirini boynuna alma hesab edilməlidir.

Könüllü gəlib təqsirini boynuna almış şəxs cinayət mühakimə icraatının sonrakı mərhələlərində təqsirini inkar etdiyi halda da könüllü gəlib təqsirini boynuna alma Cinayət Məcəlləsinin 59.1.10-cu maddəsinə müvafiq olaraq cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirilməlidir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun qərarına görə cinayət təqibini həyata keçirən orqanda cinayət hadisəsinin baş verməsi, hətta hadisəni tərədənin şəxsiyyəti barədə digər mənbələrdən məlumatın olması təqsirkarın yuxarıda qeyd olunan orqanlara könüllü gəlməsi və tərədilmiş və ya hazırlanan cinayətdə iştirak etməsi barəsində düzgün məlumat verməsi halında bunun Cinayət Məcəlləsinin 59.1.10-cu maddəsinə müvafiq olaraq cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirilməsinə mane olmur. Cinayət törətmiş şəxsin müvafiq orqana gəlməsi və əməlini etiraf etməsi onun azad iradə ifadəsi olduğu halda, sözügedən cəzanı yüngülləşdirən hal barədə məsələnin həlli üçün onun hansı motivlərlə bu cür davranması əhəmiyyət kəsb etmir.

Məhkəmə könüllü gəlib təqsirini boynuna alma halının olub-olmamasını müvafiq sübutları tədqiq etməklə araşdırmalı, o cümlədən buna dair ibtidai araşdırma dövründə tərtib olunmuş protokolu Cinayət-Prosessual Məcəllənin 144-cü maddəsinin tələblərinə müvafiq qaydada yoxlamalı, həmin cəzanı yüngülləşdirən halın müəyyən edilməsi və

yaxud mövcud olmaması haqqında nəticələrini bu məsələ üzrə qəti qənaətə gəlmək üçün kifayət edən mümkün və mötəbər sübutların məcmusu üzərində qurmalıdır.

Cinayətlərin məcmusu üzrə cəza təyin edilərkən könüllü gəlib təqsirini boynuna alma yalnız bu halın aid olduğu cinayətə görə cəza təyin edilərkən cəzanı yüngülləşdirən hal, müvafiq olaraq da yalnız bu əmələ görə cəzanın CM-in 60.1-ci maddəsinin müəyyən etdiyi həddə (həcmdə) təyin edilməsini tələb edən əsas kimi nəzərə alınmalıdır.”.

2.5. Qərarın 5-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“5. Cinayət Məcəlləsinin 60.1-ci maddəsinə əsasən bu maddədə nəzərə tutulmuş qayda Cinayət Məcəlləsinin 59.1.8, 59.1.10-59.1.13-cü maddələrinin hər hansı birində nəzərdə tutulmuş bütün hallar olduğu təqdirdə, həm də cəzanı ağırlaşdıran hallar olmadıqda tətbiq olunur. Cəzanı ağırlaşdıran hallar dedikdə Cinayət Məcəlləsinin 61-ci maddəsində sadalanan hallar başa düşülməlidir. Cinayət Məcəlləsinin 60.1-ci maddəsi tətbiq edilərkən nəzərə almaq lazımdır ki, CM-in 59.1.8, 59.1.10 - 59.1.13-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən hallar müəyyən edilərkən də CM-in 62-ci maddəsində göstərilən əsaslar olduqda məhkəmə işin hallarını və təqsirkarın şəxsiyyəti barədə məlumatları nəzərə alaraq konkret cinayətə görə qanunla müəyyən edilən cəzadan da yüngül cəza təyin etməyə haqlıdır. Lakin, bu zaman CM-in 62-ci maddəsinə mütləq istinad edilməlidir.

Cinayət Məcəlləsinin 59.1.8, 59.1.10 - 59.1.13-cü maddələrinin tətbiqi ilə əlaqədar təyin olunacaq cəza konkret maddədə müəyyən edilən cəzanın aşağı həddindən də aşağı olduğu hallarda CM-in 62-ci maddəsinə istinad etməyə ehtiyac yoxdur.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, cəzanı yüngülləşdirən halların təsbit olunduğu digər maddələrdən fərqli olaraq yalnız Cinayət Məcəlləsinin 59.1.10-cu maddəsi CM-in 60.1-ci maddəsinin məqsədləri üçün ayrı-ayrılıqda nəzərə alınması mümkün olan “şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması” “cinayətin açılmasına, onun digər iştirakçılarının ifşa edilməsinə kömək etməsi”, “cinayət nəticəsində əldə edilmiş əmlakın axtarışına və tapılmasına fəal kömək etməsi” kimi halları təsbit edir. İşin hallarından asılı olaraq konkret işdə bu halların yalnız biri və yaxud eyni zamanda bir neçəsi Cinayət Məcəlləsinin 60.1-ci maddəsinin tətbiqini tələb edən cəzanı yüngülləşdirən hal (hallar) qismində müəyyən oluna bilər.”.

2.6. Qərara aşağıdakı məzmununda 5-1 və 5-2-ci bəndlər əlavə edilsin:

“Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, CM-nin 59.1.11-ci maddəsinin mənasına görə, cinayətin törədilməsindən bilavasitə sonra zərərçəkmiş şəxsə tibbi və ya digər yardımın göstərilməsi o halda qeyd edilən maddədə nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirilməklə təqsirləndirilən şəxs barəsində CM-nin 60.1-ci maddəsinin tətbiqi üçün əsas ola bilər ki, belə yardım zərərçəkmişin həyat və sağlamlığına dəyər biləcək zərərin azaldılmasına səbəb olsun. (Məsələn, yol nəqliyyat hadisəsindən dərhal sonra sürücü tərəfindən hələ sağ olan zərərçəkmişin tibb müəssisəsinə aparılaraq orada yerləşdirilməsi və sonuncuya ixtisaslı tibbi yardımın göstərilməsi nəticəsində onun yalnız bir müddətdən sonra vəfat etməsi təqsirkarın hərəkətlərində CM-nin 59.1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən halın olması haqqında nəticəyə gəlməyə və buna görə onun barəsində CM-nin 60.1-ci maddəsinin tətbiq edilməsinə əsas verir”).

“5-2. Məhkəmələrə izah edilsin ki, Cinayət Məcəlləsinin 59.1.12-ci maddəsi yalnız ölmüş zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi qismində tanınmış yaxın qohumu ilə barışıqın əldə olunmasını cəzanı yüngülləşdirən hal kimi, Cinayət Məcəlləsinin 60.1-ci maddəsi isə (cəzanı ağırlaşdıran hallar olmadıqda) təqsirləndirilən şəxsə cəzanın Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş daha ağır cəza

növünün dördü üçündən artıq olmamaq şərti ilə təyin edilməsini tələb edən əsas kimi təsbit etdiyindən, təqsirləndirilən şəxsin Cinayət-Prosessual Məcəllənin 106.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq ölmüş zərərçəkmiş şəxsin digər, yeni cinayət-prosessual qanunun 7.0.32-ci maddəsində qeyd olunmayan (həmin Məcəllənin 7.0.33-cü maddəsi ilə ehtiva olunan) qohumları sırasından təyin olunmuş hüquqi varisi ilə və yaxud CPM-in 87.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada hüquqi varis qismində təyin olunmuş vəkillə barışıq əldə etməsi CM-in 59.1.12-ci maddəsində göstərilən sözügedən cəzanı yüngülləşdirən halın müəyyən edilməsi üçün əsas yaratmır.”.

2.7. Qərarın 7-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“7. Cinayət Məcəlləsinin 18.1-ci maddəsində cinayətlərin residivi əvvəllər qəsdən cinayət törətməyə görə məhkum olunmuş şəxs tərəfindən yenidən qəsdən cinayətin törədilməsi kimi təsbit edildiyindən, residivin müəyyən olunması zamanı şəxsin əvvəllər məhkum olunub-olunmaması, olunubsa, məhkumluğunun ödənilib-ödənilməməsi və yaxud götürülüb-götürülüməməsi yoxlanılmalı, Cinayət Məcəlləsinin 83-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada götürülmüş və yaxud ödənilmiş məhkumluqlar, habelə böyük ictimai təhlükə törətməyən (istər əvvəl, istər yeni törədilmiş) cinayətlər, yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş cinayətlər və azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəza təyin edilmiş cinayətlərə görə məhkumluqlar isə Cinayət Məcəlləsinin 18.4-cü maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq cinayətlərin residivini yaradan hallar kimi nəzərə alınmamalıdır.

Residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmayan halları təsbit edən Cinayət Məcəlləsinin 18.4-cü maddəsində əvvəllər Cinayət Məcəlləsinin 70-ci maddəsinə əsasən şərti məhkum edilmiş şəxslər xüsusi olaraq göstərilmədiyindən, belə məhkumluq yalnız Cinayət Məcəlləsinin 18.1-ci maddəsində göstərilən şərtlərə cavab vermədikdə (məsələn, şəxs əvvəllər ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətə görə şərti məhkum edildikdə) və yaxud 18.4-cü maddəsində göstərilən hallara aid olduqda (yəni, şəxs əvvəllər yetkinlik yaşına çatmadan törətdiyi cinayətə və yaxud böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətə görə və yaxud əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan – islah işləri, hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma, intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama kimi cəzalara şərti məhkum edildikdə) residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmamalıdır.

Cinayət Məcəlləsinin 18.1-ci maddəsinin mənasına və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18-ci və 83.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 6 sentyabr 2010-cu il tarixli qərarında verilmiş rəsmi təfsirə əsasən cinayətlərin residivi yeni cinayətin törədildiyi vaxt şəxsin üzərində əvvəllər qəsdən cinayət törətməyə görə (ödənilməyən və yaxud götürülməyən) məhkumluğun olub-olmamasına görə müəyyən olunduğundan, hökm çıxarıldığı tarixə məhkumluğun ödənilməsi cinayətlərin residivinin müəyyən edilməsinə və cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alınmasına mane olan hal kimi nəzərdən keçirilə bilməz. Hökmün çıxarıldığı tarixə məhkumluq Cinayət Məcəlləsinin 83-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada götürüldüyü halda da cinayətlərin residivinin müəyyən edilməsi ilə bağlı məsələ eyni cür həll olunmalıdır.

Xarici ölkələrin məhkəmələrinin hökmlərinə əsasən yaranmış məhkumluqlara görə cinayətlərin residivinin müəyyən edilməsinin mümkünlüyü məsələsi ilə əlaqədar onu nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 1, 5, 18, 61 və 65-ci maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 148-ci maddəsi və “Mülki, ailə və cinayət işləri üzrə hüquqi yardım və hüquq münasibətləri haqqında Minsk Konvensiyası baxımından şərh edilməsinə dair” 7 iyun 2019-cu il tarixli qərarına əsasən “yalnız Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr üzrə xarici dövlətin məhkəmə hökmlərinə əsasən yaranmış məhkumluğun Azərbaycan

Respublikasının məhkəmələri tərəfindən cəza təyin edilərkən nəzərə alınmasına yol verilir". Müvafiq olaraq bu qərara görə Azərbaycan Respublikası ilə digər dövlət (dövlətlər) arasında xarici ölkənin məhkəmə hökmü əsasında yaranmış məhkumluğun birbaşa və yaxud hökmün Azərbaycan Respublikasının ərazisində tanınması prosedurundan sonra nəzərə alınmasını nəzərdə tutan beynəlxalq müqavilə yoxdursa, başqa ölkənin məhkəmə hökmü əsasında yaranmış məhkumluq cinayətlərin residivi məsələsinin həlli zamanı nəzərə alınmaz.

Təqsirləndirilən şəxsə Cinayət Məcəlləsinin 66.5-ci maddəsinə müvafiq olaraq əvvəlki hökmün çıxarılmasına qədər, habelə həmin hökmün qüvvəyə minməsinədək törədilmiş cinayətlə əlaqədar cinayətlərin məcmusu qaydasında cəza təyin edilərkən (Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun yuxarıda qeyd olunan 6 sentyabr 2010-cu il tarixli qərarı, habelə "Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin şərh olunmasına dair" 8 iyul 2008-ci il tarixli və "Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 83-cü maddəsinin şərh olunması ilə bağlı Ağır Cinayətlərə Dair İşlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsinin müraciətinə dair" 25 may 2009-cu il tarixli qərarları ilə yalnız hökmün qanuni qüvvəyə minməsindən sonra şəxsin cinayət-hüquqi anlamda əvvəllər məhkum edilmiş şəxs kimi nəzərdən keçirilməsinə yol verildiyindən) əvvəlki hökm təqsirləndirilən şəxsin əvvəl məhkum olunmuş şəxs kimi qəbul edilməsinə, nəticə etibarılı ilə cinayətlərin residivinin müəyyən edilməsinə və cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alınmasına əsas yaradan akt kimi qiymətləndirilə bilməz.

Hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində müvafiq əsaslar gətirilməklə cinayətlərin residivinin Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş məhz hansı növünün müəyyən olduğu qeyd edilməlidir. Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsinin mənasına görə residivin müəyyən edilməsi ilə əlaqədar şəxsin əvvəlki hökmə təqsirli bilindiği cinayətdə iştirakı olması və yaxud cinayətin törədilməsində təhrikçi, köməkçi, təşkilatçı qismində iştirak etməsi, həmin cinayətin başa çatmış cinayət olub-olmaması əhəmiyyət kəsb etmir. Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun qeyd olunan 7 iyun 2019-cu il tarixli qərarına əsasən məhkəmə baxışının hədlərini müəyyən edən Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 318.1-ci maddəsi cəzanı ağırlaşdıran halların müəyyən edilməsi məsələsində məhkəməni ibtidai araşdırmanı aparmış orqanın mövqeyindən asılı etmir və məhkəmə cəzanı ağırlaşdıran halları, o cümlədən cinayətlərin residivini ittiham aktında göstərib-göstərilməməsindən asılı olmayaraq cəzanı ağırlaşdıran hal qismində müəyyən edə və cəzanın təyin edilməsi zamanı nəzərə ala bilər."

Cinayət Məcəlləsinin 18.4-cü maddəsinə əsasən residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmasına yol verilməyən ödənilməyən və götürülməyən məhkumluqlar iş üzrə digər hüquqi məsələlərin həllində, məsələn Cinayət Məcəlləsinin 58.3 və yaxud 70-ci maddələrinin məqsədləri üçün təqsirləndirilənin şəxsiyyəti qiymətləndirilərkən nəzərə alınmaz.

2.8. Qərarın 8-ci bəndinin 4-cü abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin, 5-ci abzası isə həmin bənddən çıxarılsın:

"Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsi bu normada nəzərə tutulmuş institutun tətbiqi ilə bağlı məhdudiyətlər nəzərdə tutmadığından, xüsusilə də təqsirli bilindikləri Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin maddələrinin sanksiyalarında nəzərə tutulmuş cəza növlərinə görə şəxslərin fərqləndirilməsi üçün əsas vermədiyinə görə şəxsin təqsirləndirildiyi Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında alternativ cəzaların olması, o cümlədən cərimə cəzasının nəzərdə tutulması həmin şəxs barəsində Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsi tətbiq edilməklə müvafiq maddənin sanksiyasında müəyyən edilmiş aşağı həddən də az cəzanın təyin edilməsinə və ya həmin maddədə müəyyən ediləndən (sanksiyada cərimə cəzası alternativ cəza kimi göstərildiyi, lakin məhkəmə tərəfindən təyin olunması məqsəduyğun

sayılmadığı halda, ondan ağır olan cəza növlərindən) daha yüngül cəzanın təyin edilməsinə və ya təyin edilməsi məcburi olan əlavə cəzanın təyin edilməsinə mane olmur.”

2.9. Qərarın 9-cu bəndinin 2-ci abzasından sonra aşağıdakı məzmununda 3-cü və 4-cü abzaslar əlavə edilsin, mövcud redaksiyanın 3-cü abzası 5-ci abzas hesab edilməklə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Cinayətlərin residivinin istənilən növü müəyyən edildiyi hallarda da başa çatmayan cinayətə görə təyin edilən cəzanın Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş cəzanın aşağı həddindən az olması istisna edilmir. Bu vəziyyətdə də hökmün nəticə hissəsində Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad olunması tələb olunmur.

Nəzərə almaq lazımdır ki, başa çatmayan cinayətlərə dair işlərdə cinayətlərin residivi (residivin hər hansı növü) cəzanı ağırlaşdıran hal qismində müəyyən edildikdə, Cinayət Məcəlləsinin 65.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq residivə görə cəzanın yolverilən aşağı həddi başa çatmayan cinayət üzrə müəyyən edilmiş cəzanın yuxarı həddinə görə hesablanmalıdır. Məsələn, Cinayət Məcəlləsinin 234.4.3-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətə hazırlığa görə təqsirləndirilən şəxsin əməlinə cinayətlərin sadə residivi müəyyən olduğu halda, əvvəlcə Cinayət Məcəlləsinin 63.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq təqsirləndirilən şəxsə cinayətə hazırlığa görə təyin edilə biləcək cəzanın yuxarı həddi, yəni 12 il azadlıqdan məhrum etmə cəzasının yarısı (6 il) müəyyən edilməli və həmin 6 ildən çıxış etməklə CM-in 65.2-ci maddəsinə əsasən təqsirləndirilən şəxsə cinayətlərin sadə residivinə görə təyin edilə biləcək cəzanın aşağı həddi müəyyən edilməlidir. Bu müddət 3 il təşkil etsə də, Cinayət Məcəlləsinin 234.4.3-cü maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının aşağı həddi 5 il olduğundan, təqsirkara cəza 5 ildən 6 ilədək olan müddət həddlərində təyin olunmalıdır. Maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş həddən az cəzanın təyin edilməsi üçün Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsində göstərilən halların olması və cəzanın CM-in 62-ci maddəsinə istinad etməklə təyin edilməsi tələb olunur.

Başa çatmamış cinayətə görə CM-nin 60-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslarla cəza təyin edilərkən nəzərə almaq lazımdır ki, bu halda da daha ciddi cəza növünün son həddinin dördüdə üçü qanunla cinayətə hazırlıq və cinayətə cəhd üçün müəyyən edilən cəzanın yuxarı həddindən hesablanmalıdır. Yəni cəza cinayətə hazırlığa görə CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş ən ciddi cəza növünün yuxarı həddinin yarısının dördüdə üçündən, cinayətə cəhd üçün isə dördüdə üçünün dördüdə üçündən artıq ola bilməz. Lakin Cinayət Məcəlləsinin 65.2-ci maddəsində göstərilən qaydadan fərqli olaraq Cinayət Məcəlləsinin 60-cı maddəsi cəzanın güzəştli təyin edilməsi qaydasını təsbit etdiyindən, bu qaydada təyin olunmuş cəzanın CM-in Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanın aşağı həddindən də az olması istisna olunmur və bu halda Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad etmək tələb edilmir.”.

2.10. Qərarın 11-ci bəndinin ikinci abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Cinayət Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsində təsbit edilən qaydalardan birincisi cinayətlərin residivinin mövcud olması ilə yanaşı cinayət törətmiş şəxsin məhkumluğunun onun əməlinə şamil edilmiş Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində tövsifedici əlamət kimi göstərildiyi halda, ikincisi isə baxılan işdə cinayətlərin residivi ilə yanaşı təqsirləndirilən şəxsin barəsində Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinin tətbiqinə əsas yaradan müstəsna hallar müəyyən olduqda tətbiq olunur.

Cinayət Məcəlləsinin 61.3-cü maddəsi əməlin hüquqi tövsifi zamanı nəzərə alınmış CM-in 61.1.1-61.1.13-cü maddələrində göstərilən halların cəzanı ağırlaşdıran hal qismində təkrar nəzərə alınmasını qadağan etdiyi kimi, Cinayət Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsində təsbit edilən birinci qayda da şəxsin məhkumluğu əməlin hüquqi tövsifi zamanı nəzərə alındığı halda residivin təkrarən cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alınmasına, yəni məhkəmənin residivin olmasından çıxış edərək cəzanı Cinayət Məcəlləsinin 65.2-ci maddəsinin qaydaları əsasında (residivə, təhlükəli residivə, xüsusilə təhlükəli residivə görə) təyin etməsinə yol vermir.

Cinayət Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsində təsbit edilən ikinci qaydaya görə isə məhkəmə Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsində qeyd olunan halların müəyyən edilməsi səbəbindən şəxsin barəsində cəzanın məhz bu hallara (CM-in 62-ci maddəsinə) müvafiq olaraq təyin edilməsi (bir tərəfdən müstəsna halların, digər tərəfdən residivin olması kimi toqquşan xüsusatların rəqabətini birincinin xeyrinə həll etməsi) haqqında nəticəyə gələrsə, artıq təqsirkara Cinayət Məcəlləsinin 65.2-ci maddəsində göstərilən tələbləri nəzərə almadan cəza təyin edir. Yəni, bu halda məhkəmə Cinayət Məcəlləsinin 65.2-ci maddəsində göstəriləni kimi yalnız Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində nəzərdə tutulmuş daha ağır cəza növündə və bu cəzanın dördüdə üçü (xüsusi təhlükəli residivə görə) və yaxud üçdə ikisi (təhlükəli residivə görə), və yaxud yarısı (residivə görə) həddində deyil, maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş istənilən daha yüngül növ cəzanı və yaxud həmin maddənin sanksiyası daxilində lakin, CM-in 65.2-ci maddəsində qeyd olunan hədlərdən aşağı həddə, habelə Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsində göstəriləni kimi CM-in Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş cəzanın aşağı həddindən də az və yaxud ümumiyyətlə maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmayan daha yüngül cəza növü təyin edə bilər.

Bütün hallarda Cinayət-Prosessual Məcəllənin 353.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində məhkəmənin Cinayət Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsində təsbit edilən qaydaya əsasən (CM-in 65.2-ci maddəsində göstərilən imperativ tələbləri) nəzərə almadan cəza təyin etməsi, o cümlədən CM-in 62-ci maddəsi ilə ehtiva olunan halların mövcud olması müvafiq surətdə əsaslandırılmalıdır.

Hökmün nəticəvi hissəsində isə cəzanın təyin edilməsi üzrə qərar (müvafiq maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş cəzanın aşağı həddindən də az və yaxud maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmayan daha yüngül cəza növü təyin edildiyi hallarda) Cinayət Məcəlləsinin 65.3-cü maddəsinə istinad etmək tələb olunmur və yalnız Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad edilməlidir.”

2.11. Qərarın 13-cü bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“13. Təqsirləndirilən şəxsin əməlləri Cinayət Məcəlləsinin 16-cı maddəsinə müvafiq olaraq cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə məsələn, CM-in 177.2.2-ci maddəsi ilə tövsif edildikdə Cinayət Məcəlləsinin 61.3-cü maddəsinin tələbinə əsasən həmin hal cəzanı ağırlaşdıran hal kimi nəzərə alın bilməz. Bu zaman cəzanı ağırlaşdıran digər hallar da müəyyən edilmədikdə, eyni zamanda CM-in 59.1.8, 59.1.10-59.1.13-cü maddələrində göstərilən cəzanı yüngülləşdirən hallar olduqda təqsirləndirilən şəxsə cəza Cinayət Məcəlləsinin 60.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq təyin edilməli, yəni cəzanın müddəti və ya miqdarı CM-in Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş daha ciddi cəza növünün son həddinin dördüdə üçündən artıq olmamalıdır.

Təqsirləndirilən şəxsin müəyyən əməllərinin cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə tövsif edilməsi digər cinayətə (cinayətlərə) münasibətdə onun əvvəlki ödənilməyən və yaxud götürülməyən məhkumluğundan irəli gələn cinayətlərin residivinin Cinayət Məcəlləsinin 61.1.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq cəzanı ağırlaşdıran hal kimi müəyyən

edilməsini və həmin (təkrarlığa aidiyyatı olmayan) cinayətə görə cəzanın residivin növündən asılı olaraq CM-in 65.2-ci maddəsinin qaydalarına müvafiq surətdə təyin edilməsini istisna etmir.”

2.12. Qərarın 14-cü bəndinin ikinci abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Qanun cinayətlərin məcmusu üzrə müxtəlif növ cəzaların toplanılmasını istisna etmədiyindən, belə hallarda Cinayət Məcəlləsinin 68-ci maddəsində təsbit edilən qaydalar tətbiq edilməlidir. Cinayətlərdən birinə görə cərimə, digərinə görə daha ağır cəza növü təyin edilirsə, əgər cinayətlərin məcmusuna ağır və ya xüsusilə ağır cinayət daxildirsə Cinayət Məcəlləsinin 66.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq qəti cəza cərimə və daha ağır cəzanın tam və yaxud qismən toplanılması yolu ilə təyin edilir. Cinayətlərin məcmusu istənilən variantlarda böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır cinayətlərdən təşkil olunursa, bu halda Cinayət Məcəlləsinin 66.2-ci maddəsi tətbiq olunur və məhkəmənin mülahizəsinə görə cəzaların, o cümlədən cərimə cəzası ilə daha ağır cəzanın tam və yaxud qismən toplanılması və ya az ciddi cəzanın (yəni, o cümlədən cərimənin) daha ciddi cəza ilə əhatə olunması üsullarından biri tətbiq edilir. Cərimə, habelə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququndan məhrum etmə, xüsusi və hərbi rütbədən, fəxri addan və dövlət təltifindən məhrum etmə cəzalarının ictimai işlər, islah işləri, intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama, hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma, azadlığın məhdudlaşdırılması və ya azadlıqdan məhrum etmə cəzaları ilə toplanılması zamanı bu cəzaların vahid cəzaya çevrilməsi mümkün olmadığından, Cinayət Məcəlləsinin 68.2-ci maddəsinə əsasən həmin cəzalar (o cümlədən qəti olaraq təyin olunmuş cərimə və daha ağır cəza) müstəqil icra olunmalı, hökmün nəticəvi hissəsində buna dair müddəə əks etdirilməlidir.”

2.13. Qərarın 15-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“15. Şəxs bir neçə başa çatmamış cinayət törətmişsə onlardan hər birinə görə cəza Cinayət Məcəlləsinin 63-cü maddəsinə uyğun təyin edilir, lakin cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəza Cinayət Məcəlləsinin 66.2 və 66.3-cü maddələri ilə müəyyən edilən qaydalara uyğun olmalıdır. Bu zaman CM-in 66.2-ci maddəsi ilə müəyyən edilən qaydalara uyğun olaraq (cəzaların tamamilə və ya qismən toplanılması yolu ilə) təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə növündə qəti cəzanın müddəti böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlərə görə üç ildən, az ağır cinayətlərə görə on iki ildən, digər cəzalara münasibətdə isə CM-in Ümumi hissəsində müvafiq cəza növü üçün müəyyən edilmiş yuxarı həddən artıq, CM-in 66.3-cü maddəsinin müəyyən etdiyi qaydalara uyğun təyin edilmiş qəti azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti isə iyirmi ildən çox ola bilməz.

Başa çatmış və başa çatmayan cinayətlərin çoxluğu cinayətlərin təkrar törədilməsi əlaməti üzrə Cinayət Məcəlləsinin bir (məsələn, 177.2.2-ci) maddəsi ilə deyil, başa çatmayan və başa çatmış cinayətlərin məcmusu kimi tövsif edildiyi, yəni başa çatmış və başa çatmayan cinayətlərin istər real, istərsə də ideal məcmusu olduğu hallarda təqsirkar şəxsə cəza da cinayətlərin məcmusuna görə cəzaların təyin edilməsi qaydalarına riayət olunmaqla təyin olunmalı, yəni Cinayət Məcəlləsinin 66.1-ci maddəsi tələb etdiyi kimi əvvəlcə cinayətlərin məcmusuna daxil olan hər bir cinayətə, o cümlədən başa çatmış və CM-in 66-cı maddəsinin müəyyən etdiyi hədlər daxilində başa çatmayan cinayətə görə ayrı-ayrılıqda cəzalar təyin edilməli və daha sonra məcmuya daxil olan cinayətlərin təsnifatından asılı olaraq CM-in 66.2 və yaxud 66.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəzanın müddəti və ya həcmi müəyyən olunmalıdır. Başa çatmış və başa çatmayan cinayətlərin məcmusu üzrə birbaşa vahid cəzanın təyin edilməsi cinayətlərin məcmusu üzrə cəzaların təyin edilməsi qaydalarına zidd olmaqla yanaşı həm də ona görə yolverilməzdir ki, başa çatmayan cinayətlərə görə cəzanın CM-in 63-cü maddəsinə müvafiq olaraq təyin edilməli olmasını, yəni həmin maddəyə görə

məcmuya daxil olan başa çatmayan və başa çatmış cinayətlər üzrə sanksiyaların fərqli olduğunu nəzərə almır.”.

2.14. Qərarın 16-cı bəndində “CM-nin 66.2 və 66.4-cü maddələri ilə nəzərdə tutulmuş qaydaları tətbiq edirlər”, sözləri “Cinayət Məcəlləsinin 66.2-ci və yaxud 66.3-cü maddələri ilə, əlavə cəzalara münasibətdə isə CM-in 66.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydaları tətbiq edirlər” sözləri ilə əvəz edilsin.”.

2.15. Qərarın 19-cu bəndinin 1-ci abzasının 2-ci cümləsində “ hamilə qadınlar və ya səkkiz yaşına qədər uşağı olan qadınlar” sözləri “hamilə qadınlar və ya on dörd yaşına qədər uşağı olan qadınlar, habelə on dörd yaşına çatmamış uşağını təkbaşına böyüdən kişilər” sözləri ilə əvəz edilsin.

2.16. Qərarın 20-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“20. Cinayət Məcəlləsinin 69.3-cü maddəsinin tələblərini əsasən, hökm çıxarılmadan həbsdə saxlanılan şəxsə azadlıqdan məhrum etmə və ya intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama növündə cəza təyin edildikdə şəxsin cəza çəkmə müddətinin əvvəli onun həbsə alındığı vaxtdan hesablanmalıdır. Bu zaman təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlama müddətinin təyin olunmuş cəzadan çıxılmasına ehtiyac yoxdur. Eyni zamanda nəzərə alınmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 158.3-cü maddəsinə görə şəxsin ev dustaqlığında və tibb müəssisəsində saxlandığı müddətlər bütövlükdə həbsdə saxlanılma müddətinə hesablanır.

Cinayət Məcəlləsinin 69.4-cü maddəsinə görə, həbsdə saxlanılan şəxsə cərimə, yaxud müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə növündə əsas cəza təyin edilərkən məhkəmə həbsdə saxlama müddətini nəzərə alaraq təyin edilmiş cəzanı yüngülləşdirir və ya şəxsi bu cəzadan tamamilə azad edir. Qanunun bu norması imperativ xarakter daşıyır və müvafiq hallarda mütləq tətbiq olunmalıdır. Bu qaydada təyin edilmiş cərimə cəzasının miqdarı CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş cərimə cəzasının miqdarının aşağı həddindən də az ola bilər. Belə hallarda Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad olunmamalı, cəzanın yüngülləşdirilməsi və ya cəzadan tamamilə azad olunma Cinayət Məcəlləsinin 69.4-cü maddəsinə istinad etməklə hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əsaslandırılmalıdır.”

2.17. Qərarın 21-ci bəndinin 4-cü abzasında "Hərbi qulluqçuların statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının 1991-ci il 25 dekabr tarixli Qanununun 35-ci maddəsinə əsasən" sözləri "Hərbi qulluqçuların statusu haqqında" Azərbaycan Respublikasının 1991-ci il 25 dekabr tarixli Qanununun 8-ci maddəsinin 2-ci bəndinə və 30-cu maddəsinə əsasən" sözləri ilə əvəz edilsin, 5-ci abzas isə Qərarın 21-ci bəndindən çıxarılsın.”

2.18. Qərarın 22-ci bəndinin ikinci abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Cinayət Məcəlləsinin 49.3-cü maddəsinə uyğun olaraq şəxs islah işlərini çəkməkdən qəsdən boyun qaçırdıqda məhkəmə islah işlərinin çəkilməmiş hissəsini azadlığın məhdudlaşdırılması və ya müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza ilə əvəz edə bilər (iki gün islah işlərini bir gün azadlığın məhdudlaşdırılması və ya dörd gün islah işlərini bir gün azadlıqdan məhrum etmə ilə əvəz etməklə). Bu qayda həm də o halda tətbiq olunur ki, Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasındakı azadlıqdan məhrum etmə və yaxud azadlığın məhdudlaşdırılması cəzalarının müddətləri, islah işləri bu növ cəzalardan biri ilə əvəz edildikdən sonra müəyyən edilən müddətdən az olsun, yaxud maddənin sanksiyasında ümumiyyətlə azadlıqdan məhrum etmə və yaxud azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası nəzərdə tutulmasın.”.

2.19. Qərarın 23-cü bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“23. Məhkəmələr əlavə cəzaların həm məhkumların özləri, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınması üçün mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu nəzərə alaraq hökm çıxararkən əsas cəzanın təyin edilməsi ilə yanaşı müvafiq əlavə cəzanın təyin edilməsi məsələsini də müzakirə etməlidirlər. Bu zaman əlavə cəza maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş hər hansı əsas cəza ilə yanaşı təyin edilə bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 46.2, 46.3-cü maddələrinin və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 346.1.14-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 14 noyabr 2011-ci il tarixli qərarına görə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə cəzasının Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin sanksiyasında əsas cəzalardan biri kimi nəzərdə tutulması, təqsirkara başqa növ əsas cəza təyin olunduğu halda onun barəsində CM-in 46.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq əlavə cəza qismində müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə cəzasının təyin olunmasını istisna etmir. Yalnız şəxsə əsas cəza qismində təyin olunmuş müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə cəzasının həm də əlavə cəza qismində təyin edilməsinə yol verilmir.

O da nəzərə alınmalıdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 46-cı maddəsində müəyyən vəzifə tutma hüququndan məhrum etmə və müəyyən fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququndan məhrum etmə “və ya” bağlayıcısı ilə bir-birindən ayrılmaqla alternativ cəzalar kimi təsbit edildiyindən, eyni bir cinayətə görə həmin cəzaların istər əsas, istərsə də əlavə cəza qismində eyni zamanda təyin edilməsinə yol verilmir.

Hökm çıxarıldığı vaxt şəxsin artıq müəyyən vəzifəni tutmaması və yaxud fəaliyyət növü ilə məşğul olmaması onun barəsində əlavə cəza kimi müəyyən vəzifə tutmaq hüququndan və yaxud müəyyən fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququndan məhrum etmə cəzasının tətbiq edilməsini istisna etmir.

CM-nin 46.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə kimi alternativ qaydada təsbit edilən cəzalardan birincisi, yəni müəyyən vəzifə tutma yalnız dövlət orqanlarında və yerli özünüidarə orqanlarında konkret vəzifə tutmağın qadağan edilməsi şəklində tətbiq edilə bilər. Digər orqanlarda müəyyən vəzifə tutma hüququndan məhrum etmə qismində əlavə cəzanın təyin edilməsinə yol verilmir. Bu cəzalardan ikincisi, yəni müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə isə konkret orqanda, konkret vəzifənin tutulmasını deyil, bu və ya digər fəaliyyət növü ilə (misal üçün tibb sahəsində, pedoqoji sahədə) məşğul olmanı ehtiva etdiyi üçün bu və ya digər sahə üzrə fəaliyyətə qoyulan qadağa da yalnız dövlət və yerli özünüidarə orqanları ilə (onlara aid olan müəssisələrlə) məhdudlaşa bilməz və təqsirkar şəxsə müəyyən olunmuş zaman ərzində istənilən yerdə (o cümlədən istər dövlət, istərsə də özəl tibb və yaxud tədris müəssisələrində) konkret fəaliyyət növü ilə məşğul olmanın qadağan edilməsi şəklində tətbiq olunmalıdır.

Cinayət Məcəlləsinin 48.0-cü maddəsinə uyğun olaraq ağır və ya xüsusilə ağır cinayət törətmiş şəxsin məhkum olunması zamanı məhkəmə cinayətin ictimai təhlükəliliyinin xarakterini və dərəcəsini, təqsirkarın şəxsiyyətini və işin digər hallarını nəzərə alaraq onun müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikası Prezidenti) tərəfindən verilmiş ali xüsusi və ya ali hərbi rütbədən, fəxri addan və dövlət təltifindən məhrum edilməsinin zəruriliyi nəticəsinə gəldikdə bunu hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əsaslandırmaqla nəticəvi hissədə məhkumun ali xüsusi və ya ali hərbi rütbədən, yaxud fəxri addan və ya dövlət təltifindən məhrum edilməsi məsələsinə baxılması üçün həmin orqana təqdimatın göndərilməsi haqqında, digər orqanlar tərəfindən verilmiş xüsusi və ya hərbi rütbədən, yaxud təltifdən məhrum edilməsinin zəruriliyi barədə nəticəyə gəldikdə

isə, hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində nəticəyə gəlməsinin motivlərini əsaslandırmaqla, nəticəvi hissəsində xüsusi və ya hərbi rütbədən, yaxud təltifdən məhrum edilməsi barədə qərar qəbul edir. Məhkəmə şəxsin ali hərbi və ya ali xüsusi rütbədən, yaxud fəxri addan və ya dövlət təltifindən məhrum edilməsi ilə bağlı qərar qəbul etdikdən sonra ayrıca sənəd şəklində təqdimat tərtib edərək onu müvafiq icra hakimiyyəti orqanına göndərir, digər xüsusi və ya hərbi rütbədən, yaxud təltifdən məhrum edilməsi haqqında hökmü isə qüvvəyə mindikdən sonra icra edilməsi üçün həmin xüsusi və ya hərbi rütbəni və ya təltifi vermiş müvafiq dövlət orqanına göndərir.

Cinayət Məcəlləsinin 52.1-ci maddəsi CM-in 52.2-ci maddəsində göstərilən şəxslər istisna edilməklə bir ildən artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilən əcnəbilərə və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə əlavə cəza qismində Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından məcburi çıxarma cəzasının təyin edilməsini nəzərdə tutmaqla, habelə bir ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilən əcnəbilərə və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərə CM-in 58.3-cü maddəsində göstərilən hallar nəzərə alınmaqla həmin əlavə cəzanın təyin edilməsinə yol verməklə, əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs barəsində olan hər bir işdə cəza təyini məsələsi həll edilərkən onlara əlavə cəzanın təyin edilməsinin mümkünlüyü məsələsinin müzakirə olunmasını və hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində bu məsələ üzrə məhkəmənin gəldiyi nəticənin əsaslandırılmasını tələb edir.

Maddənin sanksiyasında əlavə cəzanın məcburi tətbiq olunması nəzərdə tutulduğu hallarda belə cəzalar yalnız CM-nin 62-ci maddəsinə istinad edilməklə tətbiq olunmaya bilər, bu şərtlə ki, əlavə cəzanın təyin olunmamasının səbəbi hökmdə əsaslandırılınsın.

Məhkəmə eyni qaydada, yəni Cinayət Məcəlləsinin 62-ci maddəsinə istinad etməklə həmin maddənin tətbiqinə əsas verən hallar olduqda əsas peşəsi nəqliyyat vasitəsini idarə etmək olan şəxslər barəsində bu növ əlavə cəzanı təyin etməyə bilər.”.

2.20. Qərarın 24-cü bəndinin 1-ci abzasının 2-ci cümləsində *“hər hansı” sözləri “heç” sözü ilə əvəz edilsin* və həmin bəndə aşağıdakı məzmununda 3-cü abzas əlavə edilsin:

“24. ...

Eynilə təqsirləndirilən şəxsə cinayətlərin və ya hökmlərin məcmusu üzrə qəti cəzaların təyin edilməsi zamanı Cinayət Məcəlləsinin 46-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzaların hər ikisi təyin edilə bilər şərtlə ki, ayrı-ayrı cinayətlərin törədilməsinə görə həmin cəzalar təyin edilmiş olsun. Belə hallarda şəxs müəyyən vəzifə tutmaq hüququ ilə yanaşı müəyyən fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququndan məhrum edilə və yaxud bir neçə vəzifəni tutmaq və ya müxtəlif növ fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququndan məhrum edilə bilər.”

2.21. Qərarın 25-ci bəndinin birinci abzasında *“bir və ya bir neçə növ”* sözləri çıxarılsın və aşağıdakı məzmununda 5-ci abzas əlavə edilsin:

“Cəza şərti olaraq tətbiq edilərkən nəzərə alınmalıdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 70.1-ci maddəsi məhz təyin edilmiş cəzanın cəzanın şərti olaraq tətbiq edilməsini təsbit etdiyindən, təqsirləndirilən şəxsin hökm çıxarılanadək həbsdə, ev dustaqlığında olduğu müddətlər təyin edilən cəza müddətinə hesablanmamalı və qərar çəkilməli olan deyil, təyin olunmuş cəzanın şərti olaraq tətbiq edildiyini əks etdirməlidir.”

2.22. Qərarın 26-cı bəndinin 3-cü abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Şərti məhkum edilmiş şəxs, o cümlədən Cinayət Məcəlləsinin 70.3-cü maddəsinə uyğun olaraq barəsində sınaq müddətinin ən yuxarı həddi təyin edilmiş şəxs üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirməkdən boyun qaçırdığına və ya ictimai qaydanı pozduğuna görə inzibati tənbehə məruz qalmışsa məhkəmə Cinayət Məcəlləsinin 71.1-ci maddəsində göstərilən dövlət orqanının təqdimatı əsasında onun davranışını və şəxsiyyətini

səciyyələndirən başqa məlumatları da nəzərə alaraq sınaq müddətini bir ildən çox olmayaraq uzada bilər.”.

3. “Oğurluq, soyğunçuluq və quldurluğa dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 2005-ci il 3 mart tarixli qərarında aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

3.1. Qərarın 1-ci bəndində “qanuna görə” ifadəsi xaric edilsin.

3.2. Qərarın 10-cu bəndinin 1-ci cümləsində “hər hansı icraçı” ifadəsi, “hər bir icraçı” ifadəsi ilə əvəz edilsin.

3.3. Qərarın 13-cü bəndinin birinci cümləsində mötərizə işarəsindən sonra “bilavasitə icraçı tərəfindən törədilən cinayət kimi” sözləri əlavə edilsin, ikinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin və aşağıdakı məzmununda üçüncü cümlə əlavə edilsin:

“Cinayət Məcəlləsinin 177.1, 180.1, 181.1-ci maddələri cinayət məsuliyyətinə cəlb etməyə imkan verən yaş həddinə çatmayan şəxslərdən istifadə etməklə əməlin törədilməsini cinayət tərkibinin əlaməti olaraq nəzərdə tutmadığından həmin hal Cinayət Məcəlləsinin 61.1.5-ci maddəsinə əsasən bu cinayətlərə görə cəza təyin edilərkən cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alınır. Eynilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməyən psixi pozuntudan əziyyət çəkən şəxsin cinayətin törədilməsinə cəlb edilməsi CM-in 61.1.5-ci maddəsinə istinad edilməklə cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alınmalıdır”.

3.4. Qərarın 16-cı bəndinin 4-cü abzasında “bütün birgə iştirakçıların hərəkətləri” ifadəsinə “birgə” sözü xaric edilsin.

3.5. Qərarın 17-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“17. Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin qeydinin 3-cü bəndinə görə müvafiq olaraq oğurluq, soyğunçuluq və quldurluq cinayətlərinin “təkrar törədilməsi” əlaməti üzrə tövsif edilməsi üçün CM-in 177, 180, 181-ci maddələri ilə, habelə CM-in 178, 179, 182, 183-cü maddələri ilə nəzərdə tutulan iki və ya daha çox cinayətlərin (hər hansı ardıcılıqla) törədilməsi tələb olunur. Oğurluq, soyğunçuluq, quldurluq cinayətlərindən əvvəl Cinayət Məcəlləsinin 213-3, 217, 227, 232 və 235-ci maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayətlərdən hər hansı biri törədildiyi hallar da oğurluq, soyğunçuluq, quldurluq “cinayətlərin təkrarən törədilməsi” əlaməti üzrə tövsif edilməlidir.

Cinayət Məcəlləsinin 16.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq oğurluq və ya soyğunçuluq və ya quldurluq cinayətini törətmiş şəxsin əməlini “cinayətlərin təkrarən törədilməsi” əlaməti üzrə o halda tövsif etmək olar ki, yeni cinayəti törədən vaxt şəxs əvvəllər törətmiş cinayətə görə məhkum edilmiş (o cümlədən məhkumluğu götürülmüş və ya ödənilmiş) və yaxud cinayət məsuliyyətindən azad edilmiş olmasın, eləcə də əvvəlki əmələ görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçməsin.

Cinayətin predmetinin eyni mənbədən götürülməsi yolu ilə törədilən, bir cinayəti təşkil edən oxşar hərəkətlər məcmusundan ibarət olub vahid qəsdlə əhatə olunan davam edən talamını təkrar törədilən talamadan fərqləndirmək lazımdır”.

3.6. Qərarın 18-ci bəndinin 3-cü abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Əgər şəxs Cinayət Məcəlləsinin müvafiq olaraq, 177.2.1, 177.2.2, 177.2.3, 177.2.4, 177.3.1, 177.3.2, 177.4 və ya 180.2.1, 180.2.2, 180.2.3, 180.2.4, 180.2.5, 180.3.1, 180.3.2, 180.4 yaxud da 181.2.1, 181.2.2, 181.2.3, 181.2.4, 181.2.5, 181.3.1, 181.3.2, 181.4-cü maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin real məcmusunu yaratmayan, ağırlaşdırıcı hallarda oğurluq, soyğunçuluq və quldurluq cinayəti törətmişsə, o zaman onun əməli CM-in daha ağır cəza nəzərdə tutan müvafiq maddəsi ilə tövsif edilməli, hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində isə bütün tövsifedici əlamətlər sadalanmalıdır.”.

3.7. Qərarın 20-ci bəndinin 3-cü abzasından “magistral boru kəmərləri və” sözləri xaric edilsin.

3.8. Qərarın 21-ci bəndinin 3-cü abzasının ikinci cümləsində “əlamətləridir” sözü “əlamətidir” sözü ilə əvəz edilsin.

3.9. Qərarın 26-cı bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“26. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin “Qeyd”inin 1-ci bəndinə əsasən Cinayət Məcəlləsinin 177.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş oğurluğa görə cinayət məsuliyyətinin yaranması üçün əmlakın mülkiyyətçisinə və ya digər sahibinə beş yüz manatdan yuxarı (lakin beş min manatdan artıq olmayan) məbləğdə ziyanın vurulması tələb olunduğu halda, Cinayət Məcəlləsinin 177.2.1-177.2.3-2, 177.2.5 və 177.3.1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə görə cinayət məsuliyyəti vurulmuş ziyan yüz manatdan yuxarı məbləğdə olduqda yaranır.

Vurulmuş ziyanın cinayət məsuliyyətini şərtləndirən minimal məbləği barədə tələb soyğunçuluq və quldurluq cinayətlərinə şamil olunmur və həmin əməllərə görə cinayət məsuliyyəti vurulmuş ziyanın Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin “Qeyd”inin 1-ci bəndində göstərilən məbləğlərdən az olub-olmamasından asılı olmayaraq yaranır.

Oğurluq, soyğunçuluq, quldurluq cinayətini törətmiş şəxsin əməli “xeyli miqdarda” və ya “külli miqdarda” və ya “xüsusilə külli miqdarda” ziyan vurma əlaməti üzrə tövsif edilərkən məhkəmələr Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin qeydinin 2-ci bəndini rəhbər tutmalıdırlar.”.

3.10. Qərarın 27-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“27. Özgə əmlakının bir neçə dəfə talanması hərəkətləri o zaman Cinayət Məcəlləsinin 177.2.4, 180.2.5, 181.2.4-cü maddələri ilə - “xeyli miqdarda” ziyan vurma əlaməti üzrə, Cinayət Məcəlləsinin 177.3.2, 180.3.2, 181.3.2-ci maddələri ilə - “külli miqdarda” ziyan vurma əlaməti üzrə, Cinayət Məcəlləsinin 177.4, 180.4, 181.4-cü maddələri ilə - “xüsusilə külli miqdarda” ziyan vurma əlaməti üzrə tövsif edilə bilər ki, talanmış əmlakın ümumi miqdarı müvafiq olaraq beş min manatdan yuxarı, lakin əlli min manatdan artıq olmayan dəyərdə və ya əlli min manatdan yuxarı, lakin beş yüz min manatdan artıq olmayan dəyərdə və ya beş yüz min manatdan yuxarı dəyərdə olsun və qəsdin məhz xeyli və ya külli və ya xüsusilə külli miqdar təşkil edən əmlakın ələ keçirilməsinə yönəlməsi təsdiq edilsin.

Qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən, müvafiq olaraq, xeyli və ya külli və ya xüsusilə külli miqdarda ziyan vurma tövsifedici əlamətləri ilə özgə əmlakının talanması hərəkətlərinin tövsifi məsələsi həll edilərkən cinayətkar qrupun bütün iştirakçılarının taladığı əmlakın ümumi dəyəri nəzərə alınmalıdır. Belə hallarda təqsirkarların ayrı-ayrılıqda taladıqları əmlakın məbləği, talanmış əmlakın hansı ölçüdə bölüşdürülməsi onların əməlinin tövsifinə təsir etmir.

Oğurluq, soyğunçuluq, quldurluq edən şəxsin məqsədi xeyli miqdarda özgə əmlakını ələ keçirmək olduğu halda, onun iradəsindən asılı olmayan səbəblərdən faktiki ələ keçirilən əmlak xeyli miqdardan az olarsa, müvafiq olaraq əməllər Cinayət Məcəlləsinin 29-cu maddəsinə istinad olunmaqla xeyli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluğa cəhd kimi Cinayət Məcəlləsinin 177.2.4-cü maddəsi ilə, xeyli miqdarda soyğunçuluğa cəhd kimi Cinayət Məcəlləsinin 180.2.5-ci maddəsi ilə və başa çatmış quldurluq kimi Cinayət Məcəlləsinin 181.2.4-cü maddəsi ilə tövsif edilməlidir. Bu zaman faktiki olaraq talanmış əmlakdan çıxış etməklə əməlin həm də bitmiş oğurluq və ya soyğunçuluq, yəni başa çatmış və başa çatmayan cinayətlərin məcmusu kimi tövsifi edilməsinə ehtiyac yoxdur. Yalnız şəxsin faktiki ələ keçirdiyi özgə əmlakının məbləği cinayətkar məqsədlə ehtiva olunan məbləğdən az olsa da, “xeyli miqdarda ziyan”ın hüdudlarında olduqda, məsələn təqsirkar

əlli min manat məbləğində özgə əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə oğurluq, soyğunçuluq etdiyi halda faktiki olaraq otuz min manat məbləğində ziyan vurduqda, əməl cinayətə cəhd və yaxud başa çatmış və başa çatmayan cinayətlərin məcmusu kimi deyil, faktiki ələ keçirilmiş məbləğə görə başa çatmış xeyli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluq və yaxud xeyli miqdarda ziyan vurmaqla soyğunçuluq kimi qiymətləndirilməlidir.

Eyni yanaşma şəxs külli miqdarda və yaxud xüsusilə külli miqdarda özgə əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə oğurluq, soyğunçuluq, quldurluq cinayətlərini törətdiyi hallarda da tətbiq edilməlidir.

Talanmış əmlakın qiyməti müəyyən edilərkən, cinayət törədilən vaxt həmin əmlakın faktiki dəyəri əsas götürülməlidir. Talanmış əmlakın qiyməti barədə məlumat olmadıqda talanmış əmlakın qiyməti ekspert rəyi ilə müəyyən edilə bilər.”.

4.“Dələduzluq cinayətlərinə dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 2015-ci il 11 iyun tarixli 7 sayılı qərarında aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

4.1. Qərarın 4-cü bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“4. Məhkəmələrin nəzərinə çatdırılsın ki, dələduzluq cinayəti özgənin əmlakının təqsirkarın və ya üçüncü şəxslərin sahibliyinə keçdiyi və onların bu əmlaka dair istədikləri kimi sərəncam vermək və ya onlardan istifadə etmək imkanının yarandığı andan başa çatmış hesab edilir.

Dələduzluq əmlaka olan hüququ ələ keçirmə formasında törədildikdə, cinayət təqsirkarın özgə əmlakına öz əmlakı kimi rəsmən (hüquqi əhəmiyyətli sənəd əsasında) sahib olmaq və onun üzərində sərəncam vermək imkanı əldə etdiyi andan, məsələn daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququ və yaxud qanuna görə qeydiyyat tələb olunduğu halda digər əmlaka hüquqlar qeydiyyata alındığı, müqavilənin bağlandığı, veksəl üzərində köçürmə qeydinin (indossamentin) icra edildiyi andan, şəxsin əmlaka hüququnun tanınmasına dair məhkəmə qərarının qüvvəyə mindiyi gündən və yaxud digər səlahiyyətli orqan tərəfindən hüquq müəyyən edən aktın qəbul edildiyi vaxtdan başa çatmış hesab edilir.”

4.2. Qərarın 6-cı bəndinin mövcud redaksiyasının 2-ci abzası 3-cü abzas hesab edilsin və həmin abzasda mötərizə işarəsində olan ifadədə “28,178.3” rəqəmlərindən sonra “,178.4” rəqəmləri əlavə edilsin.

4.3. Qərarın 12-ci bəndinə aşağıdakı məzmununda üçüncü abzas əlavə edilsin:

“Qanunsuz olaraq (qeydiyyata alınmadan) sahibkarlıq fəaliyyəti göstərən şəxs malın qiymətinə təsir göstərən malın keyfiyyəti və digər xüsusiyyətləri barədə yalan işlətməklə, etibardan sui-istifadə etməklə mal satdığı və bunun ehtiyatsızlıqdan istehlakçının ölümünə və yaxud sağlamlığına ağır zərər vurulmasına səbəb olduğu hallarda əməl cinayətlərin məcmusu qaydasında qanunsuz sahibkarlıq və dələduzluqla yanaşı, həm də ehtiyatsızlıqdan adam öldürməni və yaxud ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa ağır zərər vurmağı nəzərdə tutan, müvafiq olaraq Cinayət Məcəlləsinin 124 və ya 131-ci maddələri ilə tövsif olunmalıdır”.

4.4. Qərarın 17-ci bəndində “CM-nin 178.3-cü maddəsində” sözləri “Cinayət Məcəlləsinin 178.3, 178.4-cü maddələrində” sözləri ilə əvəz edilsin.

4.5. Qərarının 19-cu bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“19. Dələduzluq cinayəti aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə əmlak ziyanı vurma hallarından fəqləndirilməli və bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, bu cür ziyan vurmağı zərərin miqdarından asılı olaraq cinayət və yaxud inzibati xəta kimi təsnif edən müvafiq olaraq Cinayət Məcəlləsinin 184-cü maddəsi və İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 227-1-ci maddəsi Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunu ilə ləğv

edildiklərinə görə, artıq belə əməllər vurulmuş ziyanın nə qədər təşkil etməsindən asılı olmayaraq mülki məsuliyyətə səbəb olan hüquq pozuntusu kimi nəzərdən keçirilməlidir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, dələduzluqdan fərqli olaraq aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə əmlak ziyanı vurma zamanı dələduzluğun mütləq əlaməti olan nəticə – özge əmlakının və ya əmlaka olan hüququn ələ keçirilməsi baş vermir, əmlak mülkiyyətçinin və ya onun sahibinin sərəncamından çıxmır, lakin bununla belə ona maddi zərər vurulur, yaxud da şəxs əmlakın adı şəraitdə mülki dövriyyəsi nəticəsində əldə edə biləcəyi gəlirdən məhrum olunur.

Aldatma və ya etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə əmlak ziyanı vurmaq üçün şəxs saxta sənədlərdən istifadə etdikdə, ödəniş vasitəsi kimi saxta pulla hesablaşdıqda, vəzifəli şəxsin səalhiyyətlərini mənimsədikdə, ümumiyyətlə belə əmlak ziyanı vurma halları digər cinayət xarakterli əməllərin törədilməsi ilə müşayiət olunduqda, şəxsin (cinayət məsuliyyətini şərtləndirən bütün zəruri əlamətlər olduğu təqdirdə) Cinayət Məcəlləsinin müvafiq olaraq 320.2, 204, 310-cu maddələri və yaxud CM-in Xüsusi hissəsinin müvafiq əməli nəzərdə tutan digər maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi istisna edilmir.”

4.6. Qərarın 30-cu bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“30. Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin qeydində nəzərdə tutulmuş müddəalar, Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 227-ci maddəsinin tələbləri, habelə həmin maddənin qeydində göstərilənlər nəzərə alınaraq məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluq o halda cinayət hesab edilir ki, ələ keçirilmiş əmlakın dəyəri beş yüz manatdan artıq olsun.

Dələduzluqla ələ keçirilmiş əmlak beş min manatdan yuxarı, lakin əlli min manatdan artıq olmayan məbləğdə olduqda, əməl - xeyli miqdarda ziyan vurmaqla (CM-nin 178.2.4-cü maddəsi), əlli min manatdan yuxarı, lakin beş yüz min manatdan artıq olmayaq məbləğdə olduqda - külli miqdarda ziyan vurmaqla (CM-nin 178.3.2-ci maddəsi), beş yüz min manatdan yuxarı olan məbləğdə olduqda isə - xüsusilə külli miqdarda ziyan vurmaqla törədilmiş dələduzluq kimi qiymətləndirilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 1-ci bəndinin ikinci cümləsində təsbit olunmuş cinayət məsuliyyətinin yaranmasını şərtləndirən zərərin minimal məbləğinə (ziyanın 100 manatdan artıq məbləğdə olmasına) dair tələb müstəsna olaraq oğurluq cinayətinin 177.2.1-177.2.3-2, 177.2.5 və 177.3.1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarına aiddir və dələduzluq cinayətinə münasibətdə tətbiq edilmir.”

4.7. Qərarın 35-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“35. Məhkəmələrə izah edilsin ki, dələduzluğun təkrar törədilməsi (Cinayət Məcəlləsinin 178.2.2-ci maddəsi) məsələsi Cinayət Məcəlləsinin 16-cı maddəsinin və 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 3-cü bəndinin tələblərinə əsasən həll edilməlidir.

Bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 177-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 3-cü bəndi ilə CM-in 16.3-cü maddəsində göstərilən hallar bu bənddə göstərilən cinayətlərin, o cümlədən dələduzluğun təkrar törədilməsini yaradan cinayətlər sırasından istisna edildiyinə görə, əvvəllər törətdiyi (Cinayət Məcəlləsinin 177-183-cü, habelə 213-3, 217, 227, 232, 235-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş) hər hansı bir və ya bir neçə cinayətə görə cinayət məsuliyyətindən azad olunmuş, məhkumluğu ödənilmiş və yaxud götürülmüş şəxslərlə yanaşı, əvvəllər məhkum olunmuş, lakin məhkumluğu ödənilməyən və götürülməyən şəxs tərəfindən də Cinayət Məcəlləsinin 178-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətin yenidən törədilməsi, dələduzluq cinayətinin təkrar törədilməsi hesab edilmir.

Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsində göstərilən cinayətlərin residivini şərtləndirən zəruri əlamətlər olduqda, sonuncu hal cinayətlərin residivi kimi qiymətləndirilməli və təqsirkara cəza Cinayət Məcəlləsinin 65-ci maddəsinin qaydaları əsasında təyin edilməlidir.”

4.8. Qərarının 39-cu bəndində “vurulmuş zərərin könüllü olaraq ödənilməsi və ya aradan qaldırılması” sözləri “vurulmuş ziyanın könüllü olaraq tamamilə ödənilməsi və ya aradan qaldırılması” sözləri ilə əvəz edilsin.

4.9. Qərara aşağıdakı məzmununda 40-cı bənd əlavə edilsin:

“40. Nəzərə alınmalıdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 73-1.1-ci maddəsinə əsasən CM-in 178.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətmiş şəxs zərərçəkmiş şəxslə barışıqda və ona dəymiş ziyanı tamamilə ödədikdə, cinayət məsuliyyətindən azad edilir.

Cinayət Məcəlləsinin 73-1.2 və 73-1.3-cü maddələrində göstərilən hallarda isə, yəni Cinayət Məcəlləsinin 178.2 və 178.3-cü maddələri ilə nəzərdə tutulmuş şəxslərə münasibətdə zərərçəkmiş şəxslə barışıqın əldə olunması və ona vurulmuş ziyanın ödənilməsi ilə yanaşı, dövlət büdcəsinə müvafiq olaraq ziyanın 25%-i və 50%-i miqdarında ödənişlərin edilməsi tələb olunur.

Bu maddələrdə vurulmuş ziyan dedikdə, şəxsə qarşı irəli sürülmüş ittihamda göstərilən dələduzluq cinayəti nəticəsində ələ keçirilmiş pulun miqdarı və yaxud ələ keçirilmiş əmlakın dəyəri və müvafiq olaraq onların 25 və yaxud 50 faizləri başa düşülür.

Dövlət büdcəsinə qanunla müəyyən edilmiş pul vəsaitləri cinayət nəticəsində vurulmuş zərər ödənildikdən və zərərçəkmiş şəxslə barışıq əldə edildikdən sonra ödənilməlidir, buna qədər ödənilmiş vəsaitlər isə zərərçəkmiş şəxslə barışıq əldə olunmadığı və bu səbəbdən təqsirləndirilən şəxs cinayət məsuliyyətindən azad olunmadığı hallarda ödənişi həyata keçirmiş şəxsə qaytarılmalıdır.

Dələduzluq cinayəti iştirakçılıqla törədildiyi hallarda isə ziyan və büdcəyə ödənişlər Cinayət Məcəlləsinin 72-ci maddəsinin “Qeyd” hissəsinin 2-ci bəndinə müvafiq olaraq cinayətin iştirakçılarının hər birinin cinayətin törədilməsində faktiki iştirakının xarakterindən və dərəcəsindən, cinayətkar məqsədə nail olunmasında belə iştirakın əhəmiyyətindən, vurulmuş zərərin həcminə və xarakterinə onun təsirindən asılı olaraq məhkəmə tərəfindən müəyyən olunmuş paylara müvafiq surətdə ödənilir.

İştirakçılıqla törədilən dələduzluq cinayətlərinə görə məhkum edilmiş şəxslərin hökmün icrası qaydasında icraatda Cinayət Məcəlləsinin 80-1-ci maddəsinə əsasən cəzadan azad edilməsi məsələsi də hər bir iştirakçının payına müvafiq olaraq həll edilməli olduğundan, hətta iştirakçılar mahiyyəti üzrə cinayət işinə baxılması zamanı ziyanı ödəmək niyyətində olmadıqları halda belə, məhkəmə hər bir iştirakçının cinayət nəticəsində meydana gəlmiş ziyanda payını (ödəməli olduğu ziyanın miqdarını) müəyyən etməlidir.

Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsi Cinayət Məcəlləsinin 178.1, 178.2, 178.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətləri törətmiş şəxslər barəsində cinayət məsuliyyətindən azad edilmə institutunun tətbiq edilməsi üçün CM-in 73-1.1, 73-1.2, 73-1.3-cü maddələrində göstərilənlərdən (zərərçəkmiş şəxslə barışıqın əldə edilməsi, vurulmuş ziyanın ödənilməsi, dövlət büdcəsinə vurulmuş ziyanın 25 və yaxud 50 faizi miqdarında ödənişin edilməsindən) başqa, digər şərtlər nəzərdə tutmadığından, dələduzluğa görə cinayət məsuliyyətindən azad etmə bu şərtlərə əməl etmiş istənilən, o cümlədən dələduzluqla yanaşı başqa cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən şəxs barəsində tətbiq edilməlidir.

Bundan yeganə istisna hazırkı qərarın 36-cı bəndində göstərilən şəxsin dələduzluqla yanaşı rüşvət verməyə təhrik etmə cinayətini törətməkdə ittiham olunması və bununla əlaqədar əmlakından məhrum olunmuş şəxsin cinayət prosesində zərər çəkmiş şəxs qismində tanınmaması halıdır ki, bu xüsusiyyət (şəxsin zərərçəkmiş qismində tanınmaması) Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsində göstərilən şərtlərin yerinə yetirilməsini (ziyanın ödənilməsini və zərərçəkmişlə barışığın əldə olunmasını) qeyri-mümkün etməklə, təqsirləndirilənin barəsində dələduzluğa görə cinayət məsuliyyətindən azad etmə institutunun tətbiq edilməsinin də qarşısını alır.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, Cinayət Məcəlləsinin 73-1-ci maddəsində göstərilən əsaslarla cinayət məsuliyyətindən azad etmə birinci instansiya məhkəməsi hökm çıxarmaq üçün müşavirə otağına gedənədək və yaxud hökm apellyasiya qaydasında mübahisələndirildikdə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi yekun qərar çıxarmaq üçün müşavirə otağına gedənədək tətbiq edilə bilər.

Hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra cinayət məsuliyyətindən azad etmə institutu hökmün qanuni qüvvəyə minməsindən sonra meydana gələn hallara görə deyil, yalnız əvvəlki məhkəmə instansiyalarında bu məsələ ilə bağlı buraxılmış məhkəmə səhvlərinin düzəldilməsi üçün tətbiq edilə bilər.

Hökm qanuni qüvvəyə mindikdən sonra Cinayət Məcəlləsinin 73-1.1 və ya 73-1.2 və ya 73-1.3-cü maddələrində göstərilən hallar meydana gəldikdə isə cəza çəkən şəxs Cinayət Məcəlləsinin 80-1-ci maddəsinə müvafiq olaraq cəzadan azad edilməlidir.”.

5.“Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatlara baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 3 noyabr 2009-cu il tarixli 1 №-li Qərarında aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

5.1. Qərarın adı dəyişdirilərək aşağıdakı kimi müəyyən olunsun:

“Həbs və ev dustaqlığı qətimkan tədbirlərinə dair müraciətlərə baxılması üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında”

5.2. Qərarın preambulasının 3-cü abzasının birinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Məhkəmələrdə həbs, ev dustaqlığı qətimkan tədbirlərinə dair müraciətlərə baxılması vəziyyəti öyrənilərkən müəyyən edilmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən bu sahədə qanunvericiliyin tələblərinə əsasən əməl olunur.”

5.3. Qərarın 2-ci bəndinin 1-ci abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“2. Məhkəmələrə izah edilsin ki, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 154.3-cü maddəsinə əsasən həbs, ev dustaqlığı və girov qətimkan tədbirləri yalnız təqsirləndirilən şəxslər barəsində seçilə bilər. Şübhəli şəxslər barəsində həmin qətimkan tədbirlərinin seçilməsi qanunvericilikdə nəzərdə tutulmamışdır.”.

5.3.1. Qərarın 2-ci bəndinin 2-ci abzasının sonunda olan “Bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, əsaslı şübhə şəxsin cinayət törətməsi barədə kifayət qədər məlumatların olmasını ehtivar edir” cümləsi “Bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, əsaslı şübhə təqsirləndirilən şəxsin törədilmiş cinayətə aidiyyətini ehtimal etmək üçün kifayət edən məlumatlara əsaslanmalıdır. Şəxsin cinayətə aidiyyətini deyil, yalnız cinayət hadisəsinin baş verməsini əks etdirən faktlar və məlumatlar əsaslı şübhənin mövcudluğunun müəyyən edilməsi üçün yetərli hesab edilə bilməz” cümlələri ilə əvəz edilsin.

5.3.2. Qərarın 2-ci bəndinin sonuncu abzasında “48 saat” sözləri çıxarılsın.

5.4. Qərarın 4-cü bəndinin 2-ci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Nəzərə alınmalıdır ki, həbs qətimkan tədbirinin seçilməsindən imtina edildikdə və bununla yanaşı məhkəmənin öz təşəbbüsü və yaxud müdafiə tərəfinin vəsatəti ilə ev dustaqlığı və yaxud müdafiə tərəfinin vəsatəti ilə girov qətimkan tədbirləri seçilmədikdə, məhkəmə CPM-nin 154-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş digər qətimkan tədbiri seçmək səlahiyyətində deyil. CPM-nin 154.4-cü maddəsinin mənasına görə, bu halda Məcəllənin 154.2.4-154.2.9-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş qətimkan tədbirləri yalnız ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən seçilə bilər.”

5.5. Qərarın 5-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“5. Azərbaycan Respublikası CPM-nin 155.3-cü maddəsinə əsasən təqsirləndirilən şəxs haqqında həbs qətimkan tədbiri yalnız CPM-nin 155.1.1- 155.1.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hərəkətlərin qarşısını almaq məqsədilə iki ildən artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza təyin edilə bilən cinayətin törədilməsində ittiham olunan şəxs barəsində tətbiq oluna bilər.

Böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətmiş təqsirləndirilən şəxs haqqında həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi barədə vəsatət (təqdimat) isə cinayət-prosessual qanunun 155.3.2 və 155.3.3-cü maddələrinə görə təqsirləndirilən şəxsin cinayət prosesini həyata keçirən orqandan gizlənməsinin qarşısını almaq və ya azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxsin barəsindəki hökmün icrasının təmin edilməsi məqsədlərilə, habelə təqsirləndirilən şəxs onun barəsində əvvəllər seçilmiş başqa qətimkan tədbirinin şərtlərini pozduqda təmin edilə bilər. Bu zaman məhkəmənin qəbul etdiyi qərarla sadalanan halların mövcudluğu və ya ehtimalı əsaslandırılmalıdır.”

5.6. Qərarın 6-cı bəndinin 1-ci abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“6. Cinayət-Prosessual Məcəllənin 447.2-ci maddəsinə əsasən qətimkan tədbiri qismində həbsin seçilməsi barədə vəsatətə (təqdimata) məhkəməyə daxil olduqdan sonra 24 saat müddətində (şübhəli şəxs qismində tutulma müddətini pozmamayaq şərti ilə və qeyri-iş günündə və ya iş vaxtından sonra alınmasından asılı olmayaraq), həbsdə saxlama müddətinin uzadılması, ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya müddətinin uzadılması barədə vəsatətlərə (təqdimatlara), müdafiə tərəfinin həbs qətimkan tədbirinin ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz edilməsi barədə vəsatətə, ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əlaqədar təqsirləndirilən şəxsin üzərinə qoyulmuş vəzifələrin dəyişdirilməsi, ləğv edilməsi, əlavə vəzifələrin qoyulması barədə vəsatətlərə (təqdimatlara) isə bu müraciətlər məhkəməyə daxil olduqdan sonra 48 saat müddətində qapalı məhkəmə iclasında təkbaşına hakim tərəfindən baxılır. Məhkəmə iclasında vəsatətlə (təqdimatla) hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulan şəxsin iştirakı məcburidir.”

5.6.1. Qərarın 6-cı bəndinə aşağıdakı məzmununda üçüncü abzas əlavə edilsin:

“Apellyasiya instansiyası məhkəməsində vəsatətlə (təqdimatla) hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulan şəxsin iştirakı, habelə məhkəmə iclasına çağırılmış şəxslər gəlmədikdə, onların iştirakı olmadan apellyasiya müraciətinə baxılması məsələləri məhkəmə nəzarəti qaydasında çıxarılmış qərarlara apellyasiya qaydasında baxılmasının xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla Cinayət-Prosessual Məcəllənin 392.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq həll edilməlidir. Bununla yanaşı, vəsatətlə (təqdimatla) hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulan şəxsin onun iştirakı ilə apellyasiya müraciətinə baxılması haqqında müraciəti olduqda, Cinayət-Prosessual Məcəllənin 392.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə iclasında mütləq iştirakını şərtləndirən hallar olmadıqda belə, həmin şəxsin məhkəmə iclasında iştirakı təmin olunmalıdır.”

5.7. Qərarın 8-ci bəndinin 2-ci abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Məhkəmələrə izah edilsin ki, göstərilən qaydada məhkəmə araşdırması təqsirliliyin müəyyən edilməsini deyil, yalnız vəsatət və təqdimatda istinad edilmiş, təqsirləndirilən şəxsin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətməsini ehtimal edən ilkin sübutların, habelə həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün prosessual əsasların mövcudluğunun yoxlanılmasını ehtiva edir”.

5.7.1. Qərarın 8-ci bəndinə aşağıdakı məzmununda 3-cü abzas əlavə edilsin:

“Məhkəmənin araşdırdığı və qərar çıxararkən əsaslandığı sübutların məzmunu (zəruri həcmdə), təqsirləndirilən şəxsin izahatı, habelə onların qiymətləndirilməsi üzrə mülahizələri və qənaəti qərarında əks olunmalı, həmin sübutların tədqiq edilməsi məhkəmə iclas protokolundakı müvafiq qeydlərlə uyğunluq təşkil etməli, qətimkan tədbirinin seçilməsi haqqında qərar məhkəmə iclasında baxılmamış sübutlarla əsaslandırılmamalıdır.”.

5.8. Qərarın 9-cu bəndinin 2-ci abzası aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“Təqsirləndirilən şəxs barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi barədə vəsatət Cinayət-Prosessual Məcəllənin 446.2-ci maddəsinə uyğun forma və məzmununda tərtib edilməli, o cümlədən vəsatətdə təqsirləndirilən şəxsə istinad edilən cinayət əməli təsvir edilməklə, onun hüquqi tövsifi göstərilməli, qətimkan tədbirinin tətbiq edilməsinin zərurliyi, Cinayət-Prosessual Məcəllənin 154.1-ci maddəsində göstərilən məqsədlərin təmin edilməsi baxımından digər qətimkan tədbirlərinin kifayət etməməsi, həbsin hansı müddətdə tətbiq edilməli olduğu əsaslandırılmalı, digər zəruri məlumatlar əksini tapmalıdır. İbtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun, Cinayət-Prosessual Məcəllənin 159.2 və 159.8-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda isə müvafiq prokurorun təqdimatı isə cinayət-prosessual qanununun 156.2, 446.1.2, 446.3-cü maddələrinin mənasına görə onun müstəntiqin vəsatətini müdafiə etməsinin, vəsatəti baxılması üçün məhkəmə qarşısına çıxarmasının ifadəsi olmaqla buna müvafiq məzmun və formada tərtib olunmalı, o cümlədən vəsatətlə razılaşmalarının səbəblərini əks etdirməlidir.”.

5.8.1. Qərarın 9-cu bəndində 3-cü abzasdan sonra aşağıdakı məzmununda 4-cü abzas əlavə edilsin, müvafiq olaraq növbəti abzas 5-ci abzas hesab edilsin:

“Təqdimatda (vəsatətdə) və yaxud ona əlavə olunmuş materiallarda şəxsin cinayətə aidiyyətinin olmasını təsdiq edən sübutlar sırasında əməliyyat-axtarış tədbirləri, habelə məhkəmə qərarının alınmasını tələb edən, lakin təxirəsalınmaz qaydada həyata keçirilmiş istintaq hərəkətləri nəticəsində əldə edilmiş sübutlara istinad edilmişdirsə, məhkəmə həmin tədbir və yaxud istintaq hərəkəti barəsində prokuror və məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilib-keçirilmədiyini araşdırmalı, araşdırma nəticəsində müəyyən edilmiş halları vəsatətin (təqdimatın) təmin edilməsi üçün mötəbər və kifayət qədər sübutların olub-olmaması baxımından qiymətləndirməlidir.”

5.9. Qərarın 10-cu bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“10. Məhkəmələrə izah edilsin ki, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 157.5, 163.2 və 448.1.3-cü maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq təqsirləndirilən şəxs barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya həbsdə saxlanılma müddətlərinin uzadılması barədə vəsatətlərə (təqdimatlara) baxarkən məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin cəmiyyətdən tam təcrid edilməsinə və ya həbsdə saxlanılmasına zərurət olmadığı qənaətinə gəldikdə onun barəsində müdafiə tərəfinin vəsatəti əsasında və ya öz təşəbbüsü ilə ev dustaqlığı, habelə müdafiə tərəfinin vəsatəti əsasında girov qətimkan tədbiri seçir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi də apellyasiya şikayəti və ya apellyasiya protestinə baxarkən eyni məzmunlu qərar (təqsirləndirilən şəxs haqqında ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsi haqqında) qəbul etmək hüququna malikdir.

Bununla yanaşı ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsi məsələsinə məhkəmə tərəfindən həmin qətimkan tədbirinin seçilməsinə dair müstəntiqin vəsatəti, prokurorun təqdimatı ilə, habelə müdafiə tərəfinin vəsatəti əsasında həbs qətimkan tədbirinin əvəz edilməsi kimi də baxıla bilər.

Məhkəmə həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi barədə vəsatətə (təqdimata) baxarkən, istər öz təşəbbüsü, istərsə də müdafiə tərəfinin müraciət etməsinə görə şəxsin barəsində ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsinin mümkünlüyü haqqında nəticəyə gəldikdə, ev dustaqlığı qətimkan tədbirini həbsin əvəz edilməsi qaydasında deyil, həbs qətimkan tədbirini seçməkdən imtina etməklə birbaşa seçir.

Eyni bir məhkəmə iclasında həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və bu tədbirin müdafiə tərəfinin vəsatəti əsasında ev dustaqlığı qətimkan tədbiri ilə əvəz edilməsinə yol verilməməli, belə əvəz etmə müdafiə tərəfinin vəsatəti ilə həbsin qətimkan tədbiri qismində seçilməsindən müəyyən müddət keçdikdən sonra həbs qətimkan tədbirinin saxlanması üçün əsaslar ortadan qalxdıqda həyata keçirilə bilər.

Cinayət-Prosessual Məcəllənin 163.4-cü maddəsinə əsasən ev dustaqlığı, onun müddətinin müəyyən edilməsi və uzadılması, ev dustaqlığından azad etmə barədə qərarların qəbul edilməsi əsasları və qaydası Cinayət-Prosessual Məcəllənin həbs qətimkan tədbirinə aid olan müddəaları ilə tənzimləndiyindən, hazırkı qərarla həbs qətimkan tədbiri ilə bağlı olan müddəalar ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla həmin qətimkan tədbirinə münasibətdə də tətbiq edilə bilər. Bu qətimkan tədbirinin xüsusiyyətlərindən biri kimi ona əhəmiyyət verilməlidir ki, cinayət-prosessual qanunun 163.3 və 163.3-1-ci maddələrinə görə ev dustaqlığı qətimkan tədbiri təqsirləndirilən şəxsin üzərinə müəyyən vəzifələrin qoyulması ilə müşayiət olunduğundan, bu qətimkan tədbirinin tətbiqinə dair vəsatətdə təqsirləndirilən şəxsin üzərinə hansı vəzifələrin qoyulmalı olduğu göstərilməli və bunun zəruriliyi əsaslandırılmalıdır.

Ev dustaqlığı qətimkan tədbiri seçilərkən məhkəmələr tərəfindən təqsirləndirilən şəxsin yaşı, sağlamlıq vəziyyəti, ailə vəziyyəti və başqa hallar nəzərə alınmalıdır. Ev dustaqlığı qətimkan tədbirinin seçilməsi haqqında qərarla məhkəmə istisnasız olaraq təqsirləndirilən şəxsin CPM-nin 163.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş vəzifələri yerinə yetirməsi haqqında müddəalar əlavə etməklə yanaşı onun üzərinə CPM-nin 163.3-1-ci maddəsində sadalanan əlavə vəzifələri də qoya bilər. Əlavə vəzifələrin müəyyən edilməsi qəbul edilmiş qərarla əsaslandırılmalıdır. Qeyd olunan məhdudiyyətlərin tətbiqi zamanı barəsində ev dustaqlığı seçilmiş yetkinlik yaşına çatmamış şəxslərin yaşına, yaşayış və tərbiyə olunmaları şəraitinə, şəxsiyyətlərinin xüsusiyyətlərinə, yetkinlik yaşına çatmış şəxslərin, o cümlədən qanuni nümayəndələrinin onlara təsiri dərəcəsinə xüsusilə diqqət yetirmək lazımdır.”

5.10. Qərarın 13-cü bəndinin 1-ci abzası aşağıdakı redaksiyada 1-7-ci abzaslarla əvəz edilsin və buna müvafiq olaraq həmin bəndin 2-ci, 3-cü və 4-cü abzasları 8-ci, 9-cu və 10-cü abzasları hesab edilsin:

“13. Cinayət-Prosessual Məcəllənin 159-cü maddəsi cinayət işi üzrə məhkəməyədək icraat zamanı həbsdə saxlama müddətinin uzadılması məsələsini tənzimləyir. Həmin normada həbsdə saxlama müddətinin hansı müddətə uzadılmasından və məhkəməyə təqdimatla müraciət etmək səlahiyyətində olan subyektlərdən asılı olaraq vəsatətlə ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora, onun tərəfindən yuxarı prokurora, təqdimatla məhkəməyə müraciət etmə müddətləri də cinayət-prosessual qanunun 159.3, 159.3-1, 159.8-1-ci maddələrində fərqli şəkildə müəyyən edilmişdir.

Həbsdə saxlama müddətinin uzadılması barədə vəsatət və təqdimatlara baxarkən nəzərə almaq lazımdır ki, həbsdə saxlama müddətinin uzadılması barədə təqdimatla Cinayət-

Prosessual Məcəllənin 159.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətlərlə əlaqədar – ibtidai araşdırılmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror; 159.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətlərlə əlaqədar - həmin Məcəllənin 159.3-1-ci maddəsində göstərilən prokurorlar (Azərbaycan Respublikasının Hərbi prokuroru, Naxçıvan MR prokuroru, Bakı şəhər prokuroru və ya Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun müavini); 159.8-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətlərlə əlaqədar isə həmin Məcəllənin 159.8-1-ci maddəsində göstərilən Azərbaycan Respublikası Baş prokuroru və ya onun birinci müavini müraciət edə bilərlər.

Cinayət-Prosessual Məcəllənin həmin maddələrinin müqayisəli təhlili onu göstərir ki, ibtidai araşdırılmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror və yaxud 159.3-1, 159.8-1-ci maddələrində göstərilən yuxarı prokurorlar müstəsna olaraq özlərinin səlahiyyətinə aid edilmiş müddətlərə həbs müddətinin uzadılması barədə təqdimatlar verirlər.

Məhkəmə istər həbs qəti imkan tədbirini seçərkən, istərsə də həbs müddətinin uzadılması haqqında vəsatətlərə (təqdimatlara) baxarkən araşdırmanın nəticələrindən asılı olaraq həbsin müddətini vəsatətdə (təqdimatda) təklif olunan müddətdən daha az müəyyən edə və yaxud həbsdə saxlamayı daha az müddətə uzada bilər. Bu cür vəziyyətlərdə də yenidən uzatma barədə təqdimatla hansı prokurorun müraciət etmək səlahiyyətində olması barədə məsələ, həbsin hansı müddətlərə uzadılmasının təklif edilməsindən asılı olaraq həll edilir. Yəni, əgər həbsin uzadılması Cinayət-Prosessual Məcəllənin 159.1-ci maddəsində göstərilən müddətə təklif edilirsə - ibtidai araşdırılmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror, 159.2-ci maddəsində göstərilən müddətə təklif edilirsə - 159.3-1-ci maddəsində göstərilən prokurorlar, 159.8-ci maddəsində göstərilən müddətlərə təklif edilirsə cinayət-prosessual qanunun 159.8-1-ci maddəsində göstərilən Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru və yaxud onun birinci müavini təqdimatla məhkəməyə müraciət edirlər.

Prokuror tərəfindən ittiham aktına baxılması zamanı Cinayət-Prosessual Məcəllənin 292.1-1-ci maddəsində göstərilən (həbs və yaxud ev dustaqlığı qətimkan tədbirlərinin müddətinin bitməsinə ən azı 15 gün qalmış cinayət işini məhkəməyə göndərmək barədə) tələbi təmin etmək zərurəti yarandıqda da Cinayət-Prosessual Məcəllənin 290.5.3-cü maddəsinə əsasən həbsdə (ev dustaqlığında) saxlanılma müddətinin uzadılması məsələsi eyni qaydada, yəni uzadılmanın cinayət-prosessual qanunun 159.1, 159.2, 159.8-ci maddələrindən hansı birində göstərilən müddətə təklif olunmasından asılı olaraq müvafiq səlahiyyətə malik olan prokuror tərəfindən verilmiş təqdimat əsasında həll olunmalıdır. Belə ki, Cinayət-Prosessual Məcəllənin 292.1-1-ci maddəsi bu vəziyyət üçün hər hansı bir müstəsna qayda müəyyən etməmiş, əksinə CPM-in 292.1-1 maddəsində nəzərdə tutulmuş müddətin təmin edilməsi məqsədi ilə həbs və ya ev dustaqlığı qətimkan tədbirlərinin müddətlərinin uzadılması barədə “bu Məcəllə (yəni, cinayət-prosessual qanunla) ilə müəyyən edilmiş qaydada təqdimatla məhkəməyə və ya müvafiq təqdimatın verilməsi üçün yuxarı prokurora müraciət etmək” qaydasını müəyyən etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənarında tutulmuş təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlama müddətinin uzadılması barədə məsələyə baxarkən nəzərə almaq lazımdır ki, şəxs Azərbaycan Respublikasına təhvil verildiyi vaxt onun həbsdə saxlanılmasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 159.7-ci maddəsində göstərilən həbsdə saxlanılmanın son müddətləri, yəni az ağır cinayətlər üzrə 7 ay, ağır cinayətlər üzrə 10 ay, xüsusilə ağır cinayətlər üzrə 13 ay keçibsə, lakin şəxsin barəsində ibtidai araşdırmanın aparılması zərurəti qalırsa, cinayət-prosessual qanunun 159.9-cü maddəsinə əsasən cinayətin az ağır, ağır, xüsusilə ağır cinayətlər kateqoriyasına aid edilməsindən asılı olmayaraq şəxsin həbsdə saxlanılma müddəti CPM-in 159.3-cü maddəsində müəyyən edilmiş qaydada, yəni müstəntiqin vəsatəti və ibtidai araşdırılmaya

prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun təqdimatı əsasında məhkəmə tərəfindən 6 ayadək uzadıla bilər.

Cinayət-Prosesual Məcəllənin 159.9-cu maddəsinin məzmunundan görüldüyü kimi, bu maddədə göstərilən qayda müstəsna hal – şəxs Azərbaycan Respublikasına təhvil verilənədək həbsdə saxlanılmanın CPM-in 159.7-ci maddəsində göstərilən son müddətlərinin keçməsi vəziyyəti üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu səbəbdən CPM-in 159.9-cu maddəsində göstərilən qayda təqsirləndirilən şəxsin Azərbaycan Respublikasına bu Məcəllənin 159.7-ci maddəsində göstərilən həbsdə saxlanılmanın son müddətləri başa çatanaqədək təhvil verilməsi hallarına şamil edilə bilməz. Bu vəziyyətdə həbsdə saxlanılma müddətlərinin uzadılması məsələsi cinayətin kateqoriyasından asılı olaraq ümumi qaydada, yəni müvafiq səlahiyyətə malik olan prokuror tərəfindən verilmiş təqdimat (müstəntiqin vəsatəti) əsasında həbsin müddəti cinayət-prosesual qanunun 159.1, 159.2, 159.8-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş müddətlər daxilində uzadılmaqla həll olunmalıdır.

5.10.1. Qərarın 13-cü bəndinin axırıncı cümləsində “159.3-cü maddəsinin” sözləri “159.3 və 159.3-1-ci maddələrinin” sözləri ilə əvəz edilsin.

5.11. Qərarın 15-ci bəndi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“15. Məhkəmələrə izah edilsin ki, təqsirləndirilən şəxsin barəsində həbsin qətimkan tədbiri qismində seçilməsindən və ya həbsdə saxlama müddətinin uzadılmasından imtina edilməsi haqqında qərar qəbul edildikdən sonra ibtidai istintaqın gedişində onun yenidən həbsə alınmasını, yaxud haqqında həbs qətimkan tədbiri seçilməsini zəruri edən yeni hallar aşkar edildikdə, bu barədə məhkəməyə yenidən vəsatət (təqdimat) verilə bilər. Yeni hallar dedikdə məhkəmənin qərarından sonra şəxsin istintaqdan gizlənməsi, cinayətkar fəaliyyətini davam etdirməsi, barəsində olan qətimkan tədbirinin şərtlərini pozması, cinayət işi üzrə həqiqətin aşkar edilməsinə mane olan hərəkətlər etməsi, ona daha ağır yeni ittiham elan edilməsi və bu kimi hallar başa düşülür.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 109.1.6-cı maddəsinə görə hakimlərin məhkəmə nəzarəti qaydasında təqsirləndirilən şəxs haqqında qətimkan tədbirlərinin seçilməsi, həbsdə, ev dustaqlığında saxlanılma müddətlərinin uzadılması haqqında vəsatətlərə (təqdimatlara) baxması onun həmin şəxs barəsində cinayət işinə baxmasını istisna etmədiyi kimi, həmin şəxs haqqında təkrar vəsatətlərə (təqdimatlara) baxmasını da istisna etmir.

Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, Cinayət-Prosesual Məcəllənin 448.1.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş məhkəmənin həbs, ev dustaqlığı qətimkan tədbirlərinin seçilməsi, həbs, ev dustaqlığı müddətlərinin uzadılması haqqında vəsatətlərə (təqdimatlara) baxarkən vəsatətin təmin edilməsi və yaxud bundan imtina edilməsi kimi iki qərardan birini qəbul etmək vəzifəsi vəsatətlərə (təqdimatlara) mahiyyəti üzrə baxılması hallarına münasibətdə müəyyən edilmişdir və mahiyyəti üzrə baxılmasına prosesual maneələr olan müraciətlərə şamil olunmur.

Vəsatətlərə (təqdimatlara) bu və ya digər prosesual maneələr səbəbindən məhkəmədə mahiyyəti üzrə baxmaq mümkün olmadıqda, misal üçün aidiyyəti olmayan məhkəməyə və yaxud hüququ olmayan şəxs tərəfindən müraciət edildikdə, təqdimatla yanaşı müstəntiqin vəsatəti məhkəməyə təqdim olunmadıqda və s. bu kimi hallarda hakim vəsatətin və təqdimatın geri götürülməsini müvafiq prokurora təklif edər, müraciətlər geri götürülmədikdə isə, onların baxılmadan müvafiq prokurora qaytarılması haqqında qərar qəbul edə bilər”.

5.12. Qərarın 18-ci bəndinin 1-ci abzasının sonuncu cümləsində “münasibətləri,” sözdən sonra “baxılmış sübutlar” sözləri əlavə edilsin.

5.13. 19-cu bəndin birinci abzasında “prokuror” sözündən sonra “və ya yuxarı prokuror” sözləri əlavə edilsin.

Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin sədri

Ramiz Rzayev